

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Borut Bojnec

**Druženje kot oblika
socialne opore**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Borut Bojnec

Mentorica: izr. prof. dr. Valentina Hlebec

Druženje kot oblika
socialne opore

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

ZAHVALA

Hvala vsem, ki ste mi kakorkoli stali ob strani na moji študijski poti.

Druženje kot oblika socialne opore

Socialna opora je vsota dobrodejnih posledic, ki pozitivno vplivajo na počutje in zdravje človeka. Socialno oporo lahko razdelimo v štiri večje skupine: instrumentalna (materialna), informacijska, emocionalna opora in opora v smislu neformalnega druženja. V diplomski nalogi preučujem in analiziram omrežje socialne opore v smislu neformalnega druženja. Podatki, ki jih uporabljam za analizo, so bili zbrani v šolskem letu 2007/2008 z Antonuccijinim vprašalnikom (hierarhični pristop merjenja omrežja), ki je prilagojen slovenskim razmeram in sicer v okviru študijskih obveznosti pri predmetu analiza socialnih omrežij. Namen diplomske naloge je ugotoviti, kakšne so značilnosti omrežja socialne opore, ki zagotavlja druženje za nekatere sociodemografske spremenljivke. Zanima me, ali obstajajo razlike pri neformalnem druženju po spolu (če so omrežja žensk drugačna od moških) in po starosti (če so omrežja starejših drugačna od oseb srednjih let in pa od mlajših). Rezultati te naloge se povečini ujemajo z rezultati nekaterih prejšnjih podobnih raziskav, ki so bile narejene tako pri nas v Sloveniji kot tudi v tujini.

Ključne besede: socialna opora, neformalno druženje, egocentrična omrežja, značilnosti omrežja.

Social Companionship as a form of social support

Social support is a sum of salutary implications, which have positive impact on feeling and health of a person. Social support can be divided into four main groups: instrumental (material), information, emotional support, and support in a sense of an informal social companionship. We investigate and analyze the network of social support in a sense of the informal social companionship. The evidence, which is used for the empirical analysis is collected during the academic year 2007-2008 using Antonucci's questionnaire (hierarchical approach for measuring of network), which is adjusted to the Slovenian conditions, namely within the study obligation for the course Analysis of Social Networks. The purpose of my diploma work is to ascertain the characteristics of the network of social support, which provides companionship for some socio-demographic variables. We are interested in whether there exist differences in the informal social companionship by gender (whether the women networks are different from the men networks) and by age (whether the networks of older are different from the networks of medium-age and young persons). The empirical results are largely consistent with the results of some previous similar researches, which have been conducted in Slovenia and in the world literature.

Key words: social support, informal social companionship, egocentric network, network characteristics.

KAZALO

1	UVOD.....	7
	TEORETIČNI DEL	9
2	SOCIALNA OPORA	9
2.1	Definicije socialne opore.....	9
2.2	Viri socialne opore	14
2.2.1	Formalni in neformalni viri socialne opore.....	15
2.3	Oblike socialne opore.....	18
2.4	Druženje kot oblika socialne opore.....	19
3	EGOCENTRIČNA OMREŽJA.....	24
3.1	Značilnosti omrežij.....	26
4	RAZISKOVALNA VPRAŠANJA.....	29
	EMPIRIČNI DEL	31
5	OPREDELITEV PROBLEMA IN METODOLOGIJA.....	31
5.1	Demografske značilnosti anketirancev.....	33
5.2	Analiza in rezultati	35
6	SKLEP	49
7	LITERATURA	52
	PRILOGE	55
	Priloga A: Vprašalnik o socialnih omrežjih.....	55
	Priloga B : IZPIS IZ SPSS-a.....	61

Kazalo tabel in slik

Tabela 5.1: Frekvenčna porazdelitev anketirancev glede na starost v tri skupine	34
Tabela 5.2: Frekvenčna porazdelitev anketirancev glede na izobrazbo v štiri skupine	35
Tabela 5.3: Sestava omrežja	36
Tabela 5.4: Velikost omrežja glede na starost, spol in izobrazbo	38
Tabela 5.5: Osnovne statistike alterjev, ki nudijo posamezno vrsto opore	40
Tabela 5.6: Spol anketirancev glede na spol in starost alterjev	43
Tabela 5.7: Sestava omrežja glede na spol anketirancev	43
Tabela 5.8: Starost anketirancev glede na spol in starost alterjev	45
Tabela 5.9: Sestava omrežja glede na starost anketirancev	46
Slika 3.1: Teoretični model omrežij socialne opore	25

1 UVOD

Človek je po navadi družabno bitje in kot tak potrebuje stike z drugimi (v Lamovec 1993: 201) je stavek, ki se mi zdi najprimernejši za začetek te naloge. Druženje za vsakega posameznika predstavlja sprostitev od vsakdanjega napornega tempa življenja, v katerem se pojavljajo problemi sodobnega človeka, ki imajo svoj izvor v stresu. Ljudje se danes povečini družimo z osebami, katere smo si sami izbrali v svoje osebno socialno omrežje in s katerimi se sproščeno pogovarjamo, zabavamo, v glavnem se imamo lepo. Na druženje lahko gledamo kot na stranska vrata v hiši, ki so nam vedno dostopna in kamor se lahko vedno zatečemo, če smo slabe volje, če rabimo sprostitev ali pa če enostavno rabimo nekoga za odkrit pogovor.

V stresu mnogi danes vidijo ključni vir problemov in bolezni, zato je toliko bolj pomembna rešitev iz teh problemov. Socialna opora kot dejavnik zaščite pred stresnimi okoliščinami (Rogelj in drugi 2004) je ena izmed rešitev in izhod iz navidezno nerešljivih težav. Čim večje je omrežje socialne opore pri nekem posamezniku, tem lažji bo izhod iz stresnih situacij. Tudi druženje kot ena izmed oblik socialne opore v veliki meri pripomore k temu.

Za temo druženje kot oblika socialne opore sem se odločil, ker je to tema, ki jo najdemo pri vsakem posamezniku in ki je zato tudi zelo zanimiva. Predvsem pa me zanima, s kom se ljudje najpogosteje družijo, torej v kakšni vrsti odnosa so z osebami, s katerimi premagujejo dnevne težave s pogovori, izleti, večerjami itn. Cilj mojega diplomskega dela je ugotoviti, kakšne so značilnosti omrežja socialne opore, ki zagotavlja druženje za nekatere sociodemografske spremenljivke (spol, starost, izobrazba).

Diplomsko delo sem strukturiral tako, da uvodu sledi teoretični del, temu sledi del, v katerem so iz predhodno predstavljene teorije izpeljana raziskovalna vprašanja, nato nadaljujem z empiričnim delom, ki ga zaključujem s sklepom. Teoretični del začnjam s socialno oporo. Najprej sem pregledal nekatere definicije socialne opore, kjer sem se posebej osredotočil na Vauxov model socialne opore. Nato sem se seznanil z viri socialne

opore in oblikami socialne opore. Pri oblikah socialne opore sem posebej opredelil delitev vrst socialne opore na štiri večje skupine. Sledi poglavje o druženju kot eni izmed oblik socialne opore, kjer sem navedel nekaj definicij o druženju in pa rezultate do sedaj opravljenih raziskav o druženju. Poglavju o druženju sledi poglavje o egocentričnih omrežjih in na koncu teoretičnega dela sem pregledal še nekatere značilnosti omrežij. Nato sledi del, v katerem sem predstavil raziskovalna vprašanja, s pomočjo katerih sem analiziral podatke, ki smo jih zbrali s hierarhičnim pristopom merjenja omrežja (Antonuccijin vprašalnik).

V empiričnem delu sem najprej predstavil metodologijo dela in demografske značilnosti anketirancev. Sledi analiza podatkov in predstavitev rezultatov s pomočjo raziskovalnih vprašanj. Nalogo zaključujem s kratko interpretacijo dobljenih rezultatov in ugotovitev analize.

TEORETIČNI DEL

2 SOCIALNA OPORA

Hupcey (v Williams in drugi 2004, 943) je v analizi in raziskovanju socialne opore izjavil: Socialna opora je večkrat oblikovan koncept, ki ga je težko konceptualizirati, definirati in meriti. Čeprav je ta koncept obširno preučevan, med teoretiki in raziskovalci ni dosti strinjanja glede teoretičnih in operacionalnih definicij. Rezultat tega je nejasen koncept in skoraj vse, kar zadeva socialne interakcije, lahko dojemamo kot socialno oporo«.

Na splošno lahko socialno oporo opredelimo kot vsoto dobrodejnih posledic, ki pozitivno vplivajo na počutje in zdravje človeka, ne glede na to ali je ta oseba pod stresom ali pa ne (Rogelj in drugi 2004, 16).

Socialna opora lahko deluje kot varnostni faktor proti naraščanju stresa in proti fizičnim in psihološkim zdravstvenim problem, ki so posledica stresa. Socialno oporo lahko dojamemo kot vir upora proti boleznim, vključno z boleznimi, povezanimi s stresom (Quick in drugi v Theran in drugi 2006, 952). Ena teorija socialne opore, model glavnega učinka (the main effect model), trdi, da ima socialna opora koristen učinek na izkušeni stres, ne glede na stopnjo in količino tega stresa (Cohen in Wills v Theran in drugi 2006, 953). Druga teorija socialne opore, model zaščite (the buffering model), pa pravi, da socialna opora kot moderato najbolje funkcionira pod visoko stopnjo stresa (Theran in drugi 2006, 953). Poleg tega pa socialna opora vključuje tudi pomoč pri konkretnih nalogah, učenju spretnosti, vodenju, zagotavljanju materialnih sredstev in socialnih stikih, ki služijo prijetnemu preživljanju prostega časa (Rogelj in drugi 2004, 16).

2.1 Definicije socialne opore

Raziskovanje socialne opore sega v več zgodovinskih virov. Kot enega izmed prvih teoretikov, ki je vplival na kasnejše preučevanje socialne opore v kontekstu socialnih odnosov in njihove povezanosti z zdravjem ter počutjem, lahko štejemo Durkheima. On je že v svojem raziskovanju samomora poudaril velik pomen socialnih odnosov in opozoril,

da pomanjkanje socialnih odnosov vpliva na povečanje možnosti samomora (Hlebec in Kogovšek 2003, 107).

Zgodnejše opredelitve v sedemdesetih letih so poudarjale pretežno emocionalno razsežnost socialne opore, torej socialne opore kot občutka pripadnosti in sprejemanja. Med tri najpomembnejše začetnike sistematičnega raziskovanja socialne opore, ki so tudi izhajali predvsem iz emocionalnega vidika opore in so pomembno vplivali na razvoj tega področja, spadajo že omenjeni Cassel, Caplan in Cob (Vaux v Hlebec in Kogovšek 2003, 103).

Cassel je izhajal iz prepričanja, da je raziskovanje psihosocialnih procesov izjemno pomembno za razumevanje bolezenskih stanj in da socialna opora igra ključno vlogo pri boleznih, povezanih s stresom (Hlebec in Kogovšek 2003, 103). Za Cassela je ključni element socialne opore povratna informacija. Posameznik dobi največ povratne informacije od njegovih pomembnih (Vaux 1988, 5-6). Iz tega izhaja ugotovitev, ki se osredotoča na socialno oporo kot na zaščito, ki posameznika in njegovo zdravje ščiti pred stresom iz okolja. Cassel pa je tudi že priznaval, da sta stres in opora v nekaterih situacijah neločljivo povezana. Tako lahko stresni dogodek (npr. smrt partnerja) po eni strani zmanjša oporo, po drugi pa povečuje potrebe po opori. Tako je lahko neka vez vir opore in pa tudi vir stresa.

Caplan (Caplan v Hlebec in Kogovšek 2003, 104) je izhajal iz prepričanja o pomenu socialnih vezi in njihovem vplivu na potek in izide kriz in življenjskih prehodov, s katerimi se sooča posameznik. Poudarjal je pomembnost vzajemnosti in trajnosti odnosov, vendar jih ni omejeval na najbližje vezi, kot so družinski člani in prijatelji, ampak je upošteval tudi bolj oddaljene vezi, kot so skupine za pomoč, sosedski odnosi ter »skrbniki skupnosti« (npr. lokalni duhovniki in osebni zdravniki). Natančneje je tudi opredelil vrste pomoči, ki jih zagotavlja tak »sistem opore«. Razdelil jo je na tri vrste, ki bi jih danes z uveljavljeno terminologijo poimenovali emocionalna, materialna in informacijska opora.

Tudi Cobb je socialno oporo razumel kot zaščito pred stresom in kot dejavnik dobrega počutja. Od drugih dveh avtorjev se je razlikoval po tem, da je socialno oporo natančno opredelil kot informacijo, ki posamezniku omogoča, da se zaveda, da je ljubljen, sprejet in

spoštovan in da pripada sistemu komuniciranja in vzajemnih obveznosti (Hlebec in Kogovšek 2003, 104). Vzajemnost je eden pomembnejših dejavnikov za preučevanje in razumevanje delovanja socialne opore. Nekateri empirični raziskave so pokazale, da vzajemnost lahko vpliva na zadovoljstvo z življenjem in na občutek sreče. Tako so posamezniki, ki v svojih odnosih uravnoreženo izmenjujejo oporo, ponavadi srečnejši in zadovoljnejši (Hlebec in Kogovšek 2003, 104).

Lin koncept socialne opore predstavi na dva načina. V prvem načinu pravi, da je socialna opora »zaznan ali dejanski instrumentalni in/ali ekspresiven ukrep s strani posameznikovih intimnih in zaupnih prijateljev, preostalih akterjev v posameznikovem omrežju in širši skupnosti« (Lin v Vaux 1988, 27). Drugi način pa je zgrajen na teoriji socialnih vezi. Avtor pravi, da ekspresivno oporo nudijo osebe, ki jih s posameznikom veže močna vez, instrumentalno oporo pa nudijo osebe, ki jih s posameznikom veže šibka vez (Lin v Vaux 1988, 26-27). Do instrumentalne in ekspresivne opore, ki ju je opredelil Lin, pa lahko posameznik pride skozi vezi, ki pripadajo trem ravnam socialne vpetosti: v skupnost, v socialno omrežje in v intimne odnose. Te vpetosti posameznik zaznava kot član skupnosti, kot sledenje normiranim odnosom v socialnem omrežju in kot intenzivno vključenost, ko gre za zaupne odnose (Iglič 1989, 2).

Tudi poznejši teoretiki in raziskovalci socialne opore (npr. Thoits v Hlebec in Kogovšek 2003, 104) kljub priznavanju socialne opore kot kompleksnega večrazsežnostnega pojma, še vedno poudarjajo primarni pomen emocionalne opore najpomembnejših drugih kot najmočnejšega pojasnjevalnega dejavnika za zmanjševanje stresa in njegovih posledic za zdravje in dobro počutje. Ključni pomen socialne opore, ki je v skladu z omenjenimi opredelitvami socialne opore, je v njegovih pozitivnih emocionalnih funkcijah (Hlebec in Kogovšek 2003, 104).

Tako na primer P. Thoits (v Hlebec in Kogovšek 2003) poudarja pomen (predvsem v pomenu emocionalne opore) socialnih vlog kot dobrodejen, in obratno, nedobrodejen, kadar znotraj teh vlog obstajajo pomanjkljivosti (npr. ob izgubi nekaj pomembnega, preveliki konfliktnosti), vsaj na tri načine. Prvič, socialne vloge omogočijo niz socialnih

identitet in s tem omogočajo odgovore na temeljna eksistencialna vprašanja, življenju dajejo pomen, namen in smisel, zagotavljajo občutek varnosti in umeščenosti in s tem zmanjšujejo občutke strahu in negotovosti. Umeščenost v socialne vloge je bistvo socialne integriranosti na ravni posameznika. Posameznik je vpleten v omrežje urejenih odnosov z drugimi, vpleten je v kompleksen sistem vzajemnih pravic in dolžnosti, ki mu dajejo občutek pripadnosti in urejenosti.

Drugič, socialne vloge so pomembne kot vir samospoštovanja, ker skozi socialne vloge posamezniki pridobijo ocene samih sebe. Pozitivne ocene posameznika s strani drugih (ljubezen, spoštovanje) se prav tako štejejo za sestavni del opredelitve emocionalne opore. Po drugi strani pa socialne vloge vsebujejo določena kulturno pogojena pričakovanja o vedenju, ki se od človeka v določeni vlogi pričakuje. Če posameznik teh pričakovanj ne izpolnjuje, se lahko zgodi, da pri pomembnih drugih ni sprejet. To pa zanj lahko pomeni stres, ki zbujajo občutek krivde.

Tretjič, socialne vloge kot vir občutka nadzora nad stvarmi, ki ga posameznik pridobi iz ustreznega delovanja v okvirih teh socialnih vlog. Uspešnost v obvladovanju nalog, ki so povezane s socialnimi vlogami, prinašajo občutek zadovoljstva, kar pripelje do dobrega počutja in zmanjševanja stresa (Hlebec in Kogovšek 2003, 104-105).

Shumaker in Brownell (v Vauxu 1988, 26) definirata socialno oporo kot »menjavo virov med vsaj dvema posameznikoma, med ponudnikom in porabnikom resursov, pri čemer mora vsaj eden od njiju imeti namen z menjavo izboljšati blagostanje porabnika«. S to definicijo hočeta povedati, da lahko oporo poleg rednih članov omrežja nudijo tudi neznanci in strokovnjaki.

House definira socialno oporo z vsebino menjave, vendar le, ko medsebojno transakcijo sestavlja vsaj ena izmed štirih oblik socialne opore: emocionalna (zaupanje, pripravljenost na poslušanje), instrumentalna (denarna pomoč, pomoč pri delu), informacijsko (informacije) in opora v obliki pozitivnega ocenjevanja prejemnika opore (feedback) (Iglič 1989, 3).

Šadlova (2005, 223) pa pravi, da se socialna opora nanaša na posameznikovo najbolj konkretno in neposredno umeščenost v specifično okolje, ki ga sestavljajo osebe, s katerimi oseba v določenem časovnem obdobju vzdržuje pripisane ali pridobljene družbene odnose.

Novejše opredelitve pa poudarjajo, da je socialna opora tudi kompleksen interakcijski in komunikacijski proces med ljudmi. Ena izmed najbolj poznanih je Vauxova (1988) opredelitev socialne opore kot kompleksnega pojma višjega reda. Vaux socialno oporo deli na tri osnovne elemente: vire socialne opore, oblike socialne opore ter posameznikovo subjektivno zaznavo oziroma oceno virov in oblik socialne opore. Te tri elemente pa povezuje kompleksna dinamika procesov izmenjave in komuniciranja med posameznikom in njegovim socialnim okoljem (Hlebec in Kogovšek 2003, 105).

Viri socialne opore tukaj predstavljajo del socialnega omrežja, v katerih posameznik išče pomoč in oporo oziroma jo nudi tudi sam sebi (Hlebec in Kogovšek 2003, 105). Ta omrežja so v večini primerov stabilna tako po sestavi, kot po velikosti, izjeme so obdobja življenjskih prehodov in večjih sprememb (ločitev, upokojitev). Struktura in sestava omrežja socialne opore ter kakovost odnosov v njem vplivajo na vrednost tega omrežja, na njegovo občutljivost, dostopnost in zmožnost kot vira opore. Lahko pa tudi odnosi, ki so na splošno učinkovit vir opore, v določeni situaciji ponudijo ustrezno oporo ali pa ne (Vaux v Hlebec in Kogovšek 2003, 105-106). Na primer, posamezniki so lahko v obdobju večjih sprememb ali v času prehoda ločeni od svojih virov in tako ne morejo prejeti opore, ki bi jo v določeni situaciji potrebovali.

Oblike socialne opore pa predstavljajo posebna dejanja oziroma obnašanja, ki so jih posamezniki deležni s strani virov njihovega omrežja. Ta dejanja se dogajajo ali spontano ali pa kot odziv na prošnjo za pomoč (Hlebec in Kogovšek 2003, 106). Čeprav je namen dajanja opore pozitiven, pa ta dejanja ne dajo vedno opore, ki jih posameznik v tistem trenutku potrebuje, se pravi dejanja niso dojeta kot oporna. Izid je odvisen od količine in oblike opore in trenutka v katerem je opora ponujena. Vsako dajanje opore ima potencialno različne možne učinke in posledice (kratko in dolgoročno) (Vaux v Hlebec in Kogovšek 2003, 106).

Tretji element socialne opore je posameznikova subjektivna zaznava socialne opore, ki predstavlja oceno opore oziroma zadovoljstvo z oporo in pa tudi občutek pripadnosti. Ta element je neke vrste kazalec kakovosti zagotavljanja opornih dejanj. Se pravi, da je to ocena kakovosti delovanja in izpolnjevanja namena družbene opore. Ta ocena lahko zadeva ustreznost posameznikovega omrežja kot celote, lahko zadeva posamezen del omrežja ali pa posamezne oblike socialne opore (Vaux v Hlebec in Kogovšek 2003, 106).

2.2 Viri socialne opore

Viri socialne opore predstavljajo posameznikovo socialno omrežje, na katerega se obračajo po pomoč, ko to potrebujejo, še posebej pa v kriznih trenutkih. Posameznik bo mobiliziral določene vire socialne opore glede na probleme, s katerim se sooča. Posamezniki se za različne oblike opore obračajo na različne osebe in v večih primerih so člani omrežja specialisti in nudijo le posamezno obliko opore. Pri raziskovanju virov socialne opore se pojavlja ključno vprašanje, kdo nudi socialno oporo. Najpogosteje omenjena pristopa v literaturi sta hierarhični in relacijski pristop.

Pri hierarhičnem pristopu se viri socialne opore ločujejo po kriteriju bližine oziroma na podlagi njihove razdalje do posameznika. Razdalja med virom socialne opore in posameznikom je tem manjša, čim večja je bližina med posameznikom in virom. Pearlin (Pearlin v Igljč 1989, 4) razlikuje med tremi viri socialne opore:

-Viri, ki pripadajo posameznikovemu celotnemu socialnemu omrežju. To so najširše opredeljeni viri, ki pripadajo posameznikom. Meje mreže so hkrati tudi meje socialnih virov, na katere lahko posameznik še računa. V socialni mreži najdemo tiste vire, ki za posameznika predstavljajo dejanski vir opore v izrednih situacijah.

-Viri znotraj socialne skupine. Značilnost teh virov je, da so odnosi mnogo bolj neposredni, aktivni in intenzivni, kot v celotnem socialnem omrežju. Sem uvrstimo osebe, ki imajo s posameznikom pogoste in neposredne stike in ki živijo v njegovi bližini in ga poznajo že dlje časa. Na te vire se bo posameznik obrnil, ko bo to potrebno.

-V tretjo skupino socialnih virov pa sodijo osebe, s katerimi ima posameznik intenzivne intimne in zaupne medosebne odnose. Te osebe ponavadi nudijo emocionalno oporo posameznikom.

Drugi pristop pa je relacijski pristop, ki pa poudarja tri vidike socialnih vezi (v Iglič 1989, 4-7):

1. Kvantitativni vidik, ki meri obstoj in število določenih vezi (ocena prisotnosti vezi);
2. Strukturni vidik, ki proučuje posameznikovo socialno omrežje in njene lastnosti, kot so homogenost, gostota in moč vezi (ocena strukture vezi);
3. Funkcionalni vidik, ki proučuje stopnjo opravljanja določene funkcije socialne vezi (ocena, v kolikšni meri sociale vezi opravljajo neko funkcijo);

2.2.1 Formalni in neformalni viri socialne opore

Vire socialne opore lahko ločimo tudi na formalne in neformalne vire. Froland (Vaux v Dremelj 2003, 159) formalne vire opredeljuje kot profesionalne storitve, ki so ponavadi nudeni s strani vladnih institucij in njenih organov. Formalni viri so visoko specializirani in zagotavljajo specifične usluge kot so: osebna nega, pomoč v gospodinjstvu ipd. Med formalne vire pa prištevamo tudi verske organizacije in druge socialne skupine. Formalni viri do posameznikov, ki potrebujejo oporo, ne gojijo čustvenih vezi, ampak je odnos profesionalen.

Nasprotje teh so pa neformalni viri oziroma neformalna oporna omrežja. To so dolgoročni nenadomestljivi viri pomoči, ki se ne plačujejo in temeljijo na čustvenih vezeh. Ti neformalni viri predstavljajo osebe, ki so posamezniku zelo blizu (družinski člani, partner, prijatelji, sosedje in drugi bližnji).

Neformalne vire opore bom predstavil kot štiri večje skupine, in sicer bližnji družinski člani, prijatelji, drugi sorodniki in ostali (sosedje, sodelavci in znanci) in nato za vsako skupino posebej povedal, kakšno vrsto socialne opore nudijo posameznikom. Ker pa se

omrežje ljudi, na katere se oseba obrne v primeru različnih težav, opravil, odločitev, skozi njeno življenje spremeni, ni nujno, da naslednje ugotovitve veljajo za vse ljudi.

Nekatere raziskave (npr. Wellman in Wortley v Kogovšek in drugi 2003, 185) ugotavljajo, da obstaja določena stopnja »specializacije« članov omrežja glede na razsežnost socialne opore. Med najpomembnejšimi neformalnimi viri so na prvem mestu najbližji družinski člani. Med te lahko prištejemo partnerja, starše, brate in sestre ter otroke, nekateri pa zraven štejejo še stare starše. Tako ti najbližji družinski člani nudijo različne vrste opore. Za M.Ule in T. Renner (v Dremelj 2003, 152) je družina osnovna institucija zasebnega življenja, kjer se oblikuje večina za ljudi pomembnih socialnih odnosov. Ta skupina temelji na prostorski in časovni povezanosti in pripadnosti njenih članov. Posebej so družinski odnosi pomembni za starejše ljudi (nad 65 letom), ker jim ponujajo priložnosti za medsebojno emocionalno in praktično pomoč med različnimi generacijami, za izmenjavo znanja, izkušenj in skrbi za druge (Dwyer v Kogovšek in drugi 2003, 185). Tako se v primeru kritičnih situacij (npr. huda bolezen), ko postane količina potrebne pomoči velika, starejši ljudje za pomoč najprej obrnejo na svoje potomce (Connidis v Kogovšek in drugi 2003, 187). Za vse pa veljajo naslednje ugotovitve: partner je glavni vir emocionalne opore, ključni vir opore v primeru bolezni, predstavlja pa tudi vir opore v primeru druženja. Bratje in sestre predstavljajo vir opore v primeru druženja, manjše in večje materialne pomoči, emocionalne opore in finančne opore. Starši so ključni vir finančne opore in pa pomemben vir opore v primeru bolezni, večje materialne opore in emocionalne opore. Otroci pa so predvsem pomemben vir opore v primeru bolezni (Dremelj 2003, 167).

Pomembno vir opore so tudi prijatelji. Norris in Tindale (v Kogovšek in drugi 2003, 186) ugotavljata, da se posamezniki na pomoč prijateljev največkrat zanašajo pri vsakdanjih življenjskih skrbih in pri soočanju z večjimi življenjskimi krizami. Menita tudi, da lahko zaradi podobnih življenjskih okoliščin in vrednot prijatelji postanejo prav tako pomemben vir opore kot družinski člani. Tako se posamezniki pri nudenju materialne kot nematerialne opore pogosteje obrnejo na prijatelja kot na družinske člane. Gottlieb (v Kogovšek in drugi 2003, 186) je v raziskavi pokazal, da si prijatelji v ZDA nudijo medsebojno oporo skozi celotno življenjsko obdobje. Dremljeva (2003, 167) je ugotovila, da so prijatelji glavni

partnerji pri druženju, da so na prvem mestu še pri manjši in večji materialni opori in da so pomemben vir opore še pri emocionalni opori, finančni opori in v primeru bolezni.

Med vire neformalne opore štejemo tudi druge sorodnike, torej sorodnike, ki ne spadajo med ožje sorodstvo, katere smo predstavili v prvi skupini. Med te druge sorodnike lahko štejemo strice, tete, bratrance in sestrične, pri nekaterih pa tudi stare starše, pri tistih osebah, ki imajo partnerja oziroma so poročeni, pa tudi njene/njegove sorodnike (starše, brate in sestre, stare starše, bratrance in sestrične itn.). Posamezniki se le redko obrnejo na druge sorodnike, v primeru, ko potrebujejo kakršnokoli obliko opore. Tako nekatere tuje raziskave (npr. Fischer 1982; Wellman in Wortley 1990 v Kogovšek in drugi 2003) kot tudi domače (Kogovšek in drugi 2003, 195) ugotavljajo, da je razširjeno sorodstvo med najmanj verjetnimi viri katere koli oblike opore. Dremljeva (2003, 167) pa pravi, da se ljudje na druge sorodnike obračajo v primeru manjše in večje materialne opore in pa v manjšem obsegu v primeru finančne opore. Velik del materialne in informacijske opore nudijo bolj oddaljene osebe v omrežju (npr. sodelavci, znanci). Slednji so pomembni v določenih situacijah, ker prav tako poskrbijo za določeno specifično in specializirano vrsto opore (npr. pri menjavi službe) (Fischer in drugi v Rogelj in drugi 2004).

Med ostale vire socialne opore pa prištejemo znance, sosede, sodelavce, duhovnike, zdravnike, odvetnike idr. Pomemben vir socialne opore so torej tudi sosedske vezi. Filipovič in drugi (2005, 218) so v raziskavi starejših omrežij ugotovili, da je vloga sosedov predvsem instrumentalna, kar predstavlja praktično pomoč pri opravljanju različnih opravil, npr. gospodinjskih. Poleg tega je vloga sosedov precejšnja tudi pri druženju. Manjša pa je pri bolj osebnih ali pomembnejših stvareh, kot so osebni pogovori, finančna pomoč. Avtorice so mnenja, da ja pomen sosedov za starejše izrazito večji, kar kaže na to, da sosedje predstavljajo pomemben vir različnih oblik socialne opore za posameznike, ki so bolj vezani na lokalno okolje. Raziskava o omrežjih socialne opore Ljubljčanov so pokazale, da so sosedje relativno pomemben vir materialne opore (Kogovšek in drugi 2003, 195). Podobno je ugotovila tudi Dremljeva (2003, 167) in pa tudi Filipovič, Kogovšek in Hlebec (2005, 207), ki pravijo, da se ljudje obračajo na sosede v primeru manjše materialne pomoči. Velik del instrumentalne in informacijske opore pa nudijo bolj (emocionalno)

oddaljene vezi, med katere poleg sosedov štejemo še znance in sodelavce (Granovetter v Kogovšek in drugi 2003, 185).

2.3 Oblike socialne opore

Oblike socialne opore so specifična dejanja oziroma vedenja, ki se vsaj večinoma priznavajo kot dejanja z namenom pomoči posamezniku, bodisi spontano bodisi na prošnjo za pomoč. Kljub dobrim namenom dejanja opore oziroma oporno vedenje nujno ne pomagajo ali niso percepirana kot oporna. Kakšen bo izid, je odvisno od vrste kontekstualnih dejavnikov (količine in oblike opore, časovnega trenutka, v katerem je ponujena, narave odnosa med prejemnikom in dajalcem opore in drugih). Vsako dejanje opore ima potencialno različne možne učinke in posledice (Hlebec in Kogovšek 2006, 16).

Podobno kot so avtorji različno opredeljevali definicije socialne opore, so različno opredeljevali tudi oblike socialne opore. Nekateri avtorji več pozornosti posvečajo socialni opori kot konkretni aktivnosti, drugi socialno oporo razumejo bolj kot zagotavljanje različnih funkcij. Poznamo pa še opredelitve socialne opore glede na to, kako je socialna opora usmerjena. Prva je opora, ki je bolj usmerjena na akcijo (sem lahko uvrstimo instrumentalno, informacijsko in materialno oporo), druga pa je opora, ki je bolj usmerjena v skrb za drugega (sem pa spada emocionalna opora in pa informacijska opora). Prav tako si avtorji niso enotni pri številu oblik socialne opore. Lin oporo opredeljuje z dvema oblikama (instrumentalna in ekspresivna funkcija), Pattison prav tako z dvema (instrumentalna in afektivna funkcija), Kahn in Antonnucijeva pa s tremi oblikami (instrumentalna, afirmativna in afektivna) (Iglič 1989, 8).

Ena prvih sistematičnih opredelitev je Weissova (v Vaux 1988, 5). Weiss je socialno oporo razdelil na šest skupin: občutek pripadnosti ali povezanosti, socialna integracija, utrditev občutka varnosti, občutek zanesljive povezanosti, vodstvo ali usmerjanje in možnost skrbi za drugega.

V literaturi (Hlebec in Kogovšek 2006, 16-17) se je na osnovi teoretičnih opredelitev in empiričnih študij oblikoval relativen konsenz, po katerem vrste socialne opore lahko razdelimo na štiri večje skupine:

- instrumentalna (tudi materialna) opora, ki se nanaša na pomoč v materialnem smislu (posojanje denarja, orodja, pomoč pri hišnih opravilih in podobno);
- informacijska opora, ki se nanaša na informacije, ki jih anketiranci ponavadi potrebujejo ob večji življenjski spremembi (na primer ob menjavi službe ali ob selitvi ipd.);
- emocionalna opora, ki predstavlja pomoč v času življenjskih kriz (ločitvi, smrti sorodnikov ali prijateljev, ob problemih v službi ali znotraj družine ipd.);
- druženje, ki pomeni socialno oporo v smislu neformalnega občasnega druženja (obiskovanje najbližjih, prijateljev, izleti ipd.).

2.4 Druženje kot oblika socialne opore

V tem delu naloge bom predstavil druženje, ki je kot ena izmed oblik socialne opore v glavna tema diplomske naloge. Najprej se bom osredotočil na nekatere definicije druženja, v katerih bom opisal značilnosti druženja, končal pa z ugotovitvami, ki so nastale kot rezultat do sedaj opravljenih raziskav. Ker za druženje pri nas ni dosti razpoložljive literature, sem se opiral predvsem na tujo literaturo, zato so tudi ugotovitve, ki bodo opisane, večinoma iz drugih držav, nekaj pa je tudi iz slovenskih raziskav, kar me še posebej zanima, saj se tudi v tej nalogi uporabljajo podatki, ki so dobljeni z anketo, ki smo jo izvedli pri nas.

Vstopanje v medsebojne odnose, njihovo oblikovanje, preoblikovanje in prekinjanje je permanentna dejavnost vsakega posameznika. Človek je družabno bitje in kot tak potrebuje stike z drugimi, ti pa so lahko bolj ali manj pogosti, številni ali zaupni. Potreba po druženju je ena od osnovnih človekovih potreb, ki je pri vsakem posamezniku drugačna, se pravi, da

je pri nekaterih bolj izrazita, pri drugih spet manj, vendar pa nihče ni brez nje. Stopnja in izrazitost potrebe po druženju je ena od trajnih osebnostnih lastnosti. Posredni dokazi za to trditev so negativne posledice socialne izoliranosti in osamljenosti posameznika. S tem mislimo predvsem na pomanjkanje socialnih veščin, ki so koristne za vzpostavitev medosebnih odnosov. Med družbene veščine spadajo spretnost v pogovarjanju, zmožnost poslušanja in vživljanja v drugega, način samo-razkrivanja itn (Rogelj in drugi 2004, 15-16).

Kaj torej je druženje? Druženje predstavlja socialno oporo v obliki neformalnega občasnega druženja (obiskovanje, izleti, kino, ipd) (Hlebec in Kogovšek 2003, 106-107). Podobno definicijo podajata tudi Cohen in Wills (v Ramsay, Jones in Barkerjeva 2007, 249), ki druženje definirata kot preživetje prostega časa z drugimi.

Za Lua (2007, 623) se druženje nanaša na izmenjavo družbenih aktivnosti. Čeprav se taka izmenjava velikokrat smatra bolj za vzajemno koristno kot pa oporno, je tudi ta vrsta izmenjave oporna. Vzajemno koristno zato, ker naj bi obe osebi imela korist od tega medsebojnega druženja. Drugače pa se lahko kdo druži z neko osebo samo zato, ker mu je tako nekdo zapovedal oziroma zato, ker je ta oseba lahko na primer edini sorodnik in se z njim druži samo zato, ker mu tako naroča njegova vest. Torej on v tem druženju ne vidi koristi za sebe ampak le nadlogo, trpljenje.

Druženje po mnenju Lamovčeve (1993, 203) daje posameznikom notranje zadovoljstvo, ki izvira iz skupnega preživljanja prostega časa, rekreacije, pogovorov, izražanja čustev in obojestranskega razumevanja. Sama uporablja izraz družabništvo (»companionship«). Družabništvo opiše kot pozitivno spodbudo za psihično blagostanje oziroma za dvigovanje ravni zadovoljstva in je eden izmed ključnih elementov intimnih oziroma prijateljskih odnosov. Lamovčeva v svojem članku obravnava nekatere koncepte, ki so se uveljavili v zvezi s področjem družabništva. Vsak od njih je iz različne panoge (discipline). Sama se je naslonila na psihologijo. Poskušala je pokazati, katerim psihološkim funkcijam služijo družabni odnosi, ker je pojem družabništva preširok in ga je potrebno diferencirati glede na funkcije, ki jih vključuje.

Karen Rook (v Lamovec 1993, 203) pa je preučevala diferencialne učinke družabništva. Značilnosti družabništva je tako po njenih ugotovitvah to, da povečuje emocionalno blagostanje pri osebah, ki se nahajajo v stresnih situacijah in tudi pri osebah, ki niso pod pritiskom stresa. Družabništvo se je stalno povezovalo z večjim osebnim zadovoljstvom, njegovo pomanjkanje pa je povzročalo negativne ocene od drugih. Avtorica je izpostavila tudi pozitivne učinke, ki jih posamezniki dobijo od družabništva. Učinke je razdelila v naslednje tri skupine:

1. Družabništvo predstavlja primarni vir zadovoljstva in hkrati povečuje kakovost življenja. Pomanjkanje pozitivnih dejavnosti lahko vodi v depresivnost.
2. Pozitivna družba oziroma družba, v kateri se posameznik počuti prijetno, posameznika razbremeni od učinkov manjših stresov.
3. Pozitivni učinki prav tako povečujejo samospoštovanje. Posamezniki, ki imajo velik krog družabnikov, pridobijo na statusu. Spoznanje, da vemo, da je nekdo pripravljen preživeti določen čas z nami, nam vzbuja občutke vrednosti in zaželenosti.

Po pregledu osnovnih značilnosti, ki zadevajo druženje, bom sedaj iz do sedaj opravljenih raziskav preučil, katere so tiste osebe, ki se največkrat uporabljajo kot partnerji za druženje glede na nekatere demografske spremenljivke. Začel bom z raziskavami, ki so bile opravljene pri nas, tako da bom najprej dobil sliko, ki velja za Slovenijo in potem še za nekatere druge države (ZDA, Tajvan in Avstralijo). Vendar pa večjih razlik ni za pričakovati, kot to omenjajo že avtorice v omrežjih socialne opore Ljubljancanov. Tako pravijo, da so velikost in sestava omrežij socialne opore v različnih življenjskih obdobjih in glede na socialno-demografske značilnosti anketirancev pri Ljubljancanah in pri Slovencih podobne kot pri drugih (Wellman 1979; Marsden 1987; Burt 1991; van der Poel 1993 v Kogovšek in drugi 2003, 189).

V raziskavi omrežij Ljubljancanov so ugotovili, da največ opore neformalnega druženja Ljubljancanom nudijo prijatelji, in sicer kar 59 %, sledijo drugi sorodniki z 9 % in šele na tretjem mestu so partnerji z 7 % (Kogovšek in drugi 2003, 195). Tudi Dremljeva (2003,

167) je v svoji raziskavi ugotovila, da se ljudje večinoma družijo s svojimi prijatelji, drugimi sorodniki, partnerji ter brati in sestrami. Če pogledamo po spolu v raziskavi o omrežij Ljubljančanov, vidimo da ni večjih razlik, kar se tiče neformalnega druženja, se pravi da anketirancem, ki so sodelovali v tej raziskavi, moški in ženske približno v enaki meri nudijo oporo v smislu neformalnega druženja (Kogovšek in drugi 2003, 197).

Veliko raziskav (npr. Wellman in Wortley v Kogovšek in drugi 2003) ugotavlja, da so najbolj pogosti partnerji za druženje prijatelji oziroma druženje praviloma zagotavljajo anketirancu najbližje osebe (partner, najbližji sorodniki in najtesnejši prijatelji (Kogovšek in drugi 2003, 185).

Ramsay, Jones in Barkerjeva (2007) so pri svoji raziskavi poročali, da so študentje v ZDA največ opore druženja prejeli od prijateljev, in sicer kar 62 %. Na drugem mestu so partnerji z 21.6 %, sledijo nihče z 13.5 % in družina z 3.7%. V svoji raziskavi so preučevali tudi stopnjo druženja. Tako so ugotovili, da bi podobno število sodelujočih raje imelo več (48 %) ali pa isto stopnjo (47.5 %) opore druženja. 4.5 % sodelujočih pa je poročalo, da bi raje imeli manjšo stopnjo opore druženja (Ramsay, Jones in Barker 2007, 247-258) .

Campbell in sodelavci (Kogovšek in drugi 2003, 186) so na podlagi raziskave, ki je vključevala intervjuje z nekaj več kot 600 anketiranci, starimi 55 let in več, poskušala ugotoviti vlogo bratov in sester v štirih omrežjih socialne opore (opora zaupanja, opora druženja, emocionalna opora in instrumentalna opora), pri tem pa so se še posebej osredotočili na vpliv, ki ga imata na sestavo posameznih omrežij spol in zakonski stan. Rezultati so pokazali, da je opora druženja med brati in/ali sestrami majhna, ker to vlogo ponavadi zasedajo partner ali prijatelji. Pri poročenih ženskah, katerih bratje in/ali sestre živijo blizu, pa je vez z brati in/ali s sestrami pri omrežju druženja tako pomembna kot vez s partnerjem.

Podobno raziskavo je naredil tudi Pau-Ching Lu (2007) in sicer v Tajvanu. On je raziskoval, do katere mere so bratje in sestre uporabljeni kot vir za druženje. Tako je ugotovil, da se v njegovi raziskavi pogosto družijo s svojimi brati in sestrami le 16 % moških

in 20 % žensk v družbenih aktivnostih in da se nikoli ne družijo s svojimi brati in sestrami približno enak odstotek moških in žensk (med 15 in 16 %). Več kot ena tretjina sodelujočih pa poroča, da se s svojimi brati in sestrami le redko družijo v prostem času. To velja za celotno populacijo (starejši od 20 let <). Ti rezultati nam povedo, da bratje in sestre niso prav pogosti partnerji za druženje.

3 EGOCENTRIČNA OMREŽJA

Poznamo dve vrsti socialnih omrežij – popolno in egocentrično socialno omrežje. O popolnem omrežju govorimo, ko opazujemo vse pripadajoče relacije (na primer šolski razred) v določeno medsebojno povezani skupini enot (posamezniki). Drugo pa je egocentrično (osebno) omrežje, ki je sestavljeno iz posamezne enote (imenovana ego) z eno ali več relacijami, ki so definirane med to enoto in določenim številom drugih enot (imenovanih alterji) (Wasserman in Faust v Kogovšek in Ferligoj 2003, 130).

Pri egocentričnem omrežju imamo začetni seznam enot, ki jih imenujemo egi in pa druge enote, ki jih imenujemo alterji in so člani egocentričnega omrežja. Za egocentrična omrežja so značilna slučajno izbrane posamezne enote (egi) in njihova egocentrična (tudi osebna ali lokalna) omrežja, ki so pa sestavljena iz alterjev.

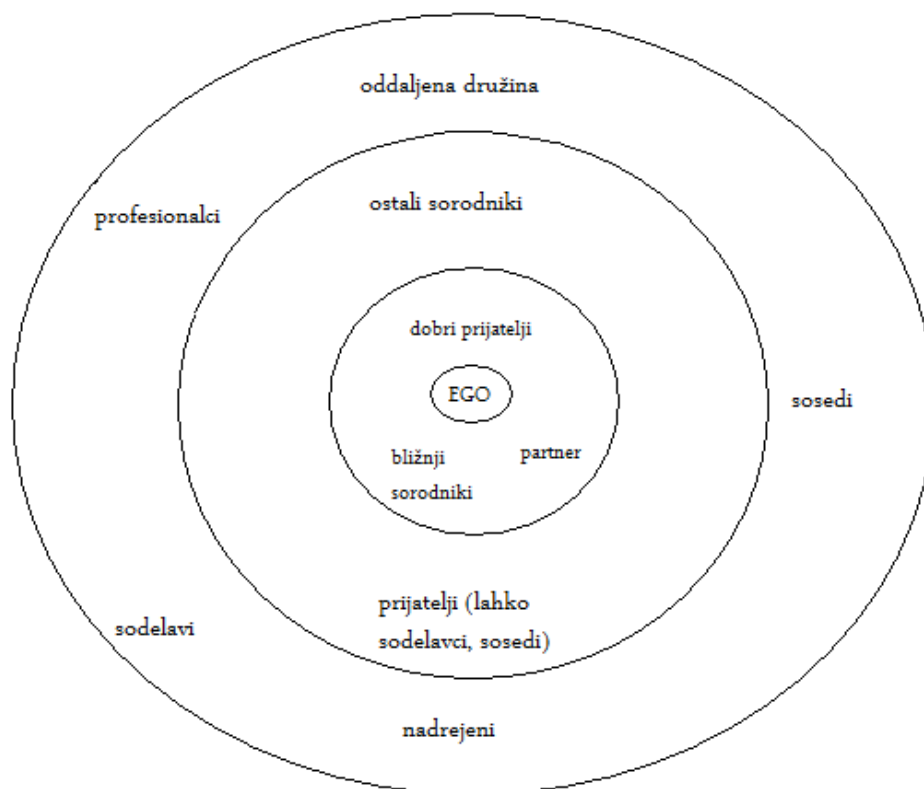
Člane egocentričnega omrežja praviloma izmerimo s pomočjo t.i. generatorja imen (angl. *name generator*). Generator imen je anketno vprašanje, s katerim pridobimo seznam članov lokalnega omrežja. Ponavadi so to imena konkretnih oseb.

Egocentrično omrežje lahko razdelimo na več območij koncentričnih krogov, ki predstavljajo razširjeno, socialno in intimno omrežje (slika 1). V središče večkoncentričnih krogov je postavljen anketiranec – ego. Znotraj treh koncentričnih krogov okrog njega je njegovo osebno omrežje. Predpostavka je, da s premikanjem od najbolj notranjega proti najbolj zunanjemu krogu pomembnost članov omrežja, ki se v teh krogih nahaja, upada. Kahn in Anotonucci (v Hlebec in Kogovšek 2006) sta predpostavljala, da bodo imeli posamezni krogi omrežja tipične značilnosti:

- prvi krog (prvo omrežje) oziroma intimno omrežje, kjer so vezi zelo tesne in stabilne. V tem omrežju imajo osebe več različnih vlog, kar pomeni, da nudijo več vrst opore. V to omrežje ponavadi spadajo partner, najbližja družina in zelo tesni prijatelji.

- drugi krog (drugo omrežje) oziroma socialno omrežje, kjer se članstvo s časom spreminja, člani imajo eno ali pa več vlog. Sem spadajo razširjena družina, prijatelji na delovnem mestu, sosedi ipd.
- tretji krog (tretje omrežje) oziroma razširjeno omrežje, kjer se članstvo s časom zelo spreminja, vezi pa so izenačene z vlogo. V to zadnje omrežje pa lahko prištejemo oddaljeno družino, sodelavce, sosede in druge.

Slika 3.1: Teoretični model omrežij socialne opore

Vir: Kahn in Antonucci v Sugerman, 1986, 11

Teoretične predpostavke Kahna in Antonuccieve so dobile svojo potrditev v empiričnih raziskavah. Tako so na osnovi empiričnih raziskav Bernard, Campbell in Lee (v Hlebec in

Kogovšek 2006) prišli do podobnih rezultatov in so z uporabo različnih generatorjev opredelili naslednje tipe omrežij:

- emocionalno-intimno omrežje,
- socialno omrežje,
- informacijsko-instrumentalno omrežje,
- globalno omrežje.

Vsak od treh koncentričnih krogov omrežja Kahn-Antonucci ustreza prvim trem zgoraj omenjenim tipom omrežja. Tako emocionalno-intimno omrežje ustreza prvemu krogu omrežja Kahn-Antonucci, socialno omrežje sovпада z drugim krogom in informacijsko-instrumentalno omrežje sovпада z najbolj razširjenim tretjim krogom.

Mi smo v tej nalogi raziskovali egocentrična omrežja (njihovo socialno omrežje, sociodemografske značilnosti). Uporabili smo hierarhični pristop merjenja omrežja (Antonuccijin vprašalnik).

3.1 Značilnosti omrežij

Nekateri avtorji (npr. Walker, MacBride, Vachon v Hlebec in Kogovšek 2003) ugotavljajo, da so nekatere značilnosti omrežij lahko zelo pomembne za raziskovanje in analizo socialne opore. Med te značilnosti spadajo velikost omrežja, sestava omrežja, moč vezi, gostota omrežja (število dejanskih vezi glede na vse možne vezi med osebami v nekem omrežju), homogenost vezi (glede na spol in starost) in pa geografska razpršenost članov omrežja.

Po Igličevi (1988), je velikost socialne mreže definirana s številom oseb, ki jih je imenoval anketiranec. Velikost izmerimo tako, da enostavno seštejemo vse osebe, ki jih je anketiranec naštel pri vsakem generatorju imen (Van der Poel 1993, 56). Velikost omrežja nam torej pove, koliko različnih alterjev ima določen posameznik v svojem omrežju.

Velikost omrežja pa ni nujno povezana z ustreznostjo socialne opore. Niti velikost celotnega omrežja niti velikost njenega najintimnejšega dela (člani omrežja, katerim se

posameznik čuti najbližje) ne odražata, koliko in kako kakovostno oporo posameznik dejansko dobiva oziroma jo kot tako zaznava (Sarason, Sarason in Pierce v Hlebec in Kogovšek 2003, 115). Prednost velikih omrežij pred majhnimi je predvsem v večji dostopnosti virov opore ter v njihovi raznolikosti. Čim večje je omrežje, tem večja je verjetnost, da bo posameznik imel nekoga, ki mu bo pomagal, ko bo pomoč potreboval, kot v majhnem omrežju. Večja omrežja so ponavadi tudi manj gosta, bolj raznolika, vsebujejo člane z različnimi kompetencami in so torej bogatejši in bolj raznoliki potencialni vir pomoči (npr. ob iskanju novega delovnega mesta) (Campbell, Marsden in Hurlbert v Hlebec in Kogovšek 2003, 115) in ponujajo tudi širši pogled na določen problem in možnosti njegovega reševanja.

Gostota mreže (po Iglíč, 1988) izraža intenziteto odnosov med akterji v mreži. Gostota omrežja je delež obstoječih vezi v neki celoti potencialnih vezi med alterji v mreži. Fischer (v Hlebec in Kogovšek 2003) pravi, da vzdrževanje večjih in manj gostih omrežij zahteva več napora, poleg tega pa so lahko boljši in zadovoljivejši vir pomoči. Gostejša omrežja pa dajejo največ neformalne opore in omogočajo večjo stopnjo socialne opore in znižujejo stopnjo stresnosti.

Pomembna značilnost omrežja je tudi sestava omrežja in s tem implicirana kakovost omrežja oziroma kakovost pomoči, ki so jo sposobni nuditi njeni člani. Pomemben aspekt sestave omrežja lahko na primer vključuje različna razmerja družinskih članov, prijateljev, sosedov ali sodelavcev. Sestava omrežja je lahko določena tudi v pogojih homogenosti med člani omrežja in središčno osebo glede na starost, spol, socialni status ali etnično pripadnost. Preverimo lahko mnogo značilnosti omrežja, med katere spadajo tudi frekvenca stikov, geografska bližina in trajnost ter intenzivnost odnosa. Prav tako lahko testiramo tudi zadovoljstvo v odnosu, stopnjo recipročnosti in tudi ali odnos vključuje eno ali več tipov izmenjave (Vaux 1988, 12).

Ena izmed pomembnejših lastnosti socialnih mrež je tudi moč vezi. To je skupek skupaj preživetega časa, izrazitosti čustvenega pomena, intimnosti in medsebojne zaupnosti. Med močne vezi štejemo tiste, ki so vključene v gosto socialno mrežo in ki povezujejo ljudi v

tesne odnose. Šibke vezi pa so tiste, ki predstavljajo neko povezavo med primarno mrežo in širšo skupnostjo (Lamovec 1993, 206).

Značilnost homogenosti socialnih omrežij je v tem, da ta omrežja vključujejo alterje, ki so si po individualnih karakteristikah enaki kot ego. Čim več bo v omrežju alterjev, ki imajo enake karakteristike kot ego, tem bolj bo to omrežje homogeno. Individualne karakteristike so ponavadi kar demografske spremenljivke, med katere spadajo spol, starost, izobrazba in zakonski stan. Homogenost vezi izmerimo s pomočjo standardne demografske značilnosti članov omrežja.

4 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

V tem delu naloga bom predstavil raziskovalna vprašanja, ki sem jih oblikoval na podlagi predstavljene teorije in rezultatov predhodno izvedenih raziskav.

Osredinil se bom na sestavo in velikost omrežja socialne opore, ki zagotavlja druženje za različne socio-demografske značilnosti. Preveril bom, ali so osebe, ki za anketirance predstavljajo oporo v obliki druženje, bližnji ali daljni sorodniki, prijatelji, sosedje, znanci ali sodelavci in potem bom preveril še za spol (moški ali ženske) in starost (po različnih starostnih kategorijah).

Skozi analizo bom sledil naslednjim raziskovalnim vprašanjem:

1. *S kom se ljudje največ družijo oziroma kdo so tiste osebe, ki jih ljudje največkrat uporabljajo kot partnerja za druženje?*

Pričakujem, da se bodo ljudje največ družili s svojimi prijatelji oziroma da največkrat kot partnerje za druženje uporabljajo prijatelje, najmanj pa znance in sosedje in pa tudi starše.

2. *Ali je to omrežje v primerjavi z drugimi omrežji majnše ali večje?*

Ker je povprečna velikost omrežja v primeru druženja v nekaterih raziskavah največja (Dremelj 2003), tudi jaz pričakujem, da bo to omrežje omrežje druženja med večjimi, če ne že kar največje tudi v moji nalogi.

3. *Ali obstajajo razlike med spoloma pri nudenju socialne opore druženja?*

Menim, da med spoloma ne bo večjih razlik v nudenju socialne opore druženja, ker so moški in ženske približno v enaki meri zaželeni kot družabni partnerji.

4. Ali obstajajo razlike med starostnimi skupinami glede nudenja socialne opore družjenja?

Ker se življenje starejših kar precej loči od življenja srednjih in mlajših starostnih kategorij, predvidevam, da bodo med posameznimi starostnimi kategorijami obstajale določene razlike tudi pri družanju. Tako bodo najbrž mlajši in starejši imeli večji delež sorodnikov v svojem omrežju kot ljudje, ki so v srednji starostni kategoriji. Starejši bodo po mojem imeli tudi večje omrežje v svojih otrocih kot drugi dve skupini.

EMPIRIČNI DEL

5 OPREDELITEV PROBLEMA IN METODOLOGIJA

Podatki, ki jih uporabljam v tej nalogi, so bili zbrani z osebnim terenskim anketiranjem. Vsi študenti 4 letnika sociologije d-i (tako stari program kot tudi novi, bolonjski program) smo v šolskem letu 2007/2008 za izobraževalne namene predmeta *analiza socialnih omrežij* uporabili nekoliko prilagojen vprašalnik, ki ga je za merjenje egocentričnih socialnih omrežij razvila T. Antonucci. Pri zbiranju podatkov smo uporabili prevod verzije vprašalnika, ki je bil uporabljen v ameriški nacionalni raziskavi Social Networks in Adults Life. Osnova je skica osebnega omrežja s tremi koncentričnimi krogi, ki se uporablja v povezavi s generatorjem imen, kamor se vpisujejo imena in začetne črke priimka oseb, ki jih anketiranec razume kot člane svojega omrežja. T. Antonucci (v Hlebec in Kogovšek 2006, 52-53) je ugotovila, da je ta metoda enostavna za uporabo in razumljiva za anketirance. Namen diagrama je zagotoviti nepristranski okvir za opisovanje socialnega omrežja. Diagram treh koncentričnih krogov vsakemu dopušča, da opiše svoje osebno omrežje po svojem občutku bližine.

Do podatkov smo torej prišli tako, da je vsak študent anketiral 6 oseb, med katerimi je najprej anketiral samega sebe. Anketirali smo po 3 osebe moškega in 3 osebe ženskega spola, ki so različnih starosti (2 osebi stari med 20 in 34 let, 2 osebi med 34 in 49 let in vsaj ena oseba starejša od 50 let in pa vsaj ena oseba starejša od 65 let). Posamezna anketa je trajala od 20 minut pa do maksimalno ene ure.

Seznam članov posameznikovega omrežja je dobljen z enostavnim generatorjem imen z metodo treh koncentričnih krogov. Vsak anketiranec je dobil poseben list s tremi koncentričnimi krogi in z majhnim krogom v sredini (»VI«). V bistvu gre za sestavljeni generator imen, saj za vsak krog omrežja postavimo posebno vprašanje.

Trije koncentrični krogi predstavljajo posameznikovo omrežje ljudi, ki so zanj pomembni, a se razlikujejo po bližini. Tako so v prvem krogu ljudje, ki so za anketiranca najbližji in

brez katerih si težko predstavlja svoje življenje. V drugem krogu so ljudje, ki so zanj še zelo pomembni, a si z njimi ni tako zelo blizu. V tretjem krogu pa so osebe, ki so za anketiranca še dovolj blizu in so zanj pomembni toliko, da jih še šteje v svoje osebno omrežje.

Anketiranec je povedal osebo, ki mu je ustrezno blizu in potem se je ime in prva črka priimka vpisala v prvi, drugi ali tretji krog diagrama. Posamezni krog je seveda lahko tudi prazen ali pa povsem poln. Nato smo na diagramu prešteli število ljudi v posameznem krogu in jih vpisali v polja, posebej namenjena za te podatke.

Za tem so sledila vprašanja za vse alterje posameznikovega končnega omrežja o vzajemnih relacijah dajanja in prejemanja socialne opore, ki jih sami ali dajejo alterjem ali pa sprejemajo od alterjev:

- zaupanje o stvareh, ki so za posameznika pomembne,
- povrnitvi samozavesti,
- izkazovanju spoštovanja,
- pogovor ob jezi, razburjenju, depresiji,
- pogovor o zdravstvenem stanju,
- nasvet ob pomembnih življenjskih spremembah,
- pomoč ob bolezni,
- sposojajo kakšnih stvari ali pomoč pri manjših hišnih opravilih,
- pomoč pri večjih hišnih opravilih,
- druženje,
- izposoja večje vsote denarja.

Pri tem vprašanju so anketiranci odgovarjali s številkami svojih alterjev.

Sledila so še vprašanja o zadovoljstvu s svojim omrežjem in o morebitnih izboljšanjih svojega omrežja (odgovori so bili dani in so jih anketiranci obkroževali). Na koncu so anketiranci za izbrane alterje odgovarjali še na vprašanja o tem, v katerem krogu se nahaja določen alter, o spolu in starosti alterjev, o pogostosti stikov, oddaljenosti in o vrsti odnosa

(relaciji) (partner, starši, otroci, sorojenci, drugi sorodniki, prijatelj, znanec, sosed, sodelavec in še druge osebe, kot so duhovnik, zdravnik ipd.)¹.

5.1 Demografske značilnosti anketirancev

V analizi podatkov smo se osrednili predvsem na demografske značilnosti anketirancev (spol, starost, izobrazba) in sestavi njihovega omrežja.

V vzorec anketirancev, ki so sodelovali v anketiranju, je bilo skupaj zajetih 558 oseb (egov), ki so skupaj navedli 6933 alterjev.

V raziskavi je torej skupaj sodelovalo 558 oseb, od tega 262 moških, kar je 47 % vseh sodelujočih in 296 žensk, kar je 53 % vseh sodelujočih v tej raziskavi. Vidimo, da je v raziskavi sodelovalo nekaj več žensk kot moških, vendar je razlika dokaj majhna (6 %).

Če pogledamo po starosti anketirancev, vidimo da je največ anketirancev v tej raziskavi starih 22 let, in sicer 47 oseb, kar je 8,4 % vseh anketirancev. To so najbrž študentje 4 letnika soc di, ki so tudi sami opravljali to anketiranje znotraj študijskih aktivnosti in so najprej izvedli anketo na sebi. Vidimo tudi, da je najmlajši anketiranec star 16 let, najstarejši pa kar 91 let, povprečna starost anketiranca pa znaša malo več kot 41 let, natančneje 41,29 let, standardni odklon pa je 17,45.

Na podlagi raziskave (Kogovšek in druge 2003), ki so bile opravljene za socialno oporo in glede na pregled zbranih podatkov te raziskave, sem se odločil, da spremenljivko starost razdelim na tri razrede oziroma v tri skupine. Prva je skupina mladih, kjer so anketiranci stari od 15 do 30 let in ta skupina je tudi najobsežnejša, drugo skupino predstavljajo ljudje srednjih let, se pravi ljudje stari od 31 do 50 let, zadnjo skupino pa predstavljajo starejši ljudje, ki so stari 51 ali več let, ta skupina je med vsemi tremi najmanjša.

¹ Celotna anketa je v prilogi

Tabela 5.1: Frekvenčna porazdelitev anketirancev glede na starost v tri skupine

Po starosti	Frekvence	Odstotki (%)
Od 15-30	208	37,3 %
Od 31-50	187	33,5 %
Od 51 →	163	29,2 %
Skupaj	558	100 %

Iz tabele po starosti lahko vidimo, da so vse tri skupine dokaj enako velike. Največji delež sodelujočih v tej nalogi je starih med 15 in 30 let, in sicer okrog 37,3 %, drugi po velikosti je drugi razred, od 31 do 50 let, v katerem je nekaj več kot 33% anketiranih oseb in najmanjša skupina je skupina starejših, ki zaobjema malo manj kot 30 % vseh anketirancev.

Naslednja demografska spremenljivka, ki nas tukaj še zanima, je izobrazba oziroma najvišja dosežena izobrazba. V zbranih podatkih imamo spremenljivko »najvišja dosežena izobrazba«, ki jo bom priredil v novo spremenljivko izobrazba. Prej pa še pogledamo značilnosti nespremenjene spremenljivke. Največ anketirancev ima dokončano 4-5-letno strokovno šolo, in sicer 163 anketirancev, kar je 29,2 % vseh anketirancev. Anketirancev z dokončano gimnazijo je 22,8 %, z dokončano 2-3-letno poklicno šolo pa 14 %. 12,7 % anketirancev ima dokončano visoko šolo, fakulteto oziroma akademijo. Najmanj pa je anketirancev z nedokončano srednjo šolo. Teh je le 9 oziroma 1,6 %.

Zaradi lažje analize sem spremenljivko »najvišja dosežena izobrazba« rekodiral v novo spremenljivko »izobrazba«. Iz starih 8 razredov spremenljivke »najvišja dosežena izobrazba« sem naredil 4 nove razrede. Tako sem združil razreda nedokončana osnovna šola in osnovna šola v razred osnovna šola, 2-3-letno poklicno šolo sem rekodiral v poklicno šolo, 4-5-letno strokovno šolo in gimnazijo sem združil v 4-letno srednjo šolo in višjo šolo, visoko šolo, fakulteto, akademijo, magisterij in doktorat pa sem združil v višjo šolo ali več (nove razrede sem povzel iz raziskave »Omrežja socialne opore Ljubljančanov«).

Tabela 5.2: Frekvenčna porazdelitev anketirancev glede na izobrazbo v štiri skupine

Izobrazba	Frekvence	Odstotki (%)
Osnovna šola	57	10,2 %
Poklicna šola	78	14 %
4-letna srednja šola	290	52 %
Višja šola ali več	133	23,4 %
Skupaj	558	100 %

Po rekodiranju spremenljivke izobrazba sem tako dobil 4 nove razrede. Kot lahko sklepamo že iz zgornje tabele (tabela 3), spada največ anketirancev v razred 4-letna srednja šola. V tem razredu je dobra polovica vseh anketirancev (52%) oziroma 290 anketirancev. 133 anketirancev ima vsaj višjo šolo ali več. Najmanj anketirancev pa je iz razreda osnovna šola. Njihov odstotek znaša le 10,2 %.

5.2 Analiza in rezultati

Podatke sem analiziral s statističnim programskim paketom SPSS Statistics 17.0.

Z uporabo postopka *Aggregate* v SPSS-u sem izračunal značilnosti omrežij (sestava in struktura: velikost omrežja, povprečna starost alterjev, odstotek žensk in moških, odstotek partnerjev, staršev, otrok, ipd.). Ta postopek na osnovi t.i. break spremenljivke razdeli enote na podskupine, za izbrane spremenljivke izračuna izbrane statistike (npr. povprečja, odstotke itn.) po podskupinah. S tem postopkom izračunamo nove spremenljivke na ravni egocentričnega omrežja, se pravi agregiramo neko informacijo, ki jo imamo za vsakega posameznega alterja nekega ega (npr. starost prvega alterja), v informacijo, ki jo imamo za vse alterje tega ega (npr. povprečna starost vseh alterjev tega ega) (Hlebec in Kogovšek 2006, 101).

Za prvo raziskovalno vprašanje, pri katerem preverjam, s kom se ljudje najpogosteje družijo, sem uporabil podprogram *Means*, ki izračuna nekatere opisne statistike za eno ali več številskih spremenljivk, za vse enote v vzorcu in za opredeljene skupine ter podskupine enot v vzorcu. Za primerjavo mojega omrežja z ostalimi omrežji sem uporabil podprogram

Descriptives, ki izračuna opisne statistike in standardizirane vrednosti za eno ali več numeričnih spremenljivk. Za tretjo raziskovalno vprašanje, kjer preverjam, če obstajajo razlike v omrežju po spolu pa sem uporabil *T-Test*, in sicer *Independent Sample T Test*, s katerim preverjamo, ali je povprečna vrednost iste spremenljivke v eni skupini enot različna (oziroma ali večja ali manjša) od povprečne vrednosti v drugi skupini enot. Za preverjanje razlik po starosti v omrežju pa sem uporabil podprogram *Oneway*, ki je namenjen za analizo variance enega faktorja, kar pomeni, da so skupine oblikovane glede na vrednosti ene same spremenljivke (Kropivnik in drugi 2006, 26-58).

1. raziskovalno vprašanje

S kom se ljudje največ družijo oziroma kdo so tiste osebe, ki jih ljudje največkrat uporabljajo kot partnerja za neformalno druženje?

Tabela 5.3: Sestava omrežja

	n	Povprečna vrednost (%)
% partner	548	11,16
% starši	548	8,87
% otroci	548	9,66
% sorojenci	548	9,15
% drugi sorodniki	548	16,31
% prijatelji	548	39,82
% znanci	548	1,10
% sosedje	548	1,86
% sodelavci	548	2,02
% druge osebe	548	0,08

Tabela 3 prikazuje osebe, ki posamezniku nudijo oporo neformalnega druženja. Iz tabele je razvidno, da tudi osebe, ki so bile anketirane pri tej nalogi, kot najbolj pogoste partnerje za druženje navajajo svoje prijatelje oziroma prijateljice, kar je tudi značilno pri večini do sedaj opravljenih raziskav na to temo. Tako so tudi Campbell, Connidis in Davies (v

Dremelj 2003, 159) ugotovili podobno strukturo v primeru druženja v svoji raziskavi. Trdijo da vlogo druženja največkrat zapolnjujejo prijatelji in partner. V naši raziskavi je kar 39,80 % anketiranih navedlo prijatelje oziroma prijateljice kot najbolj pogoste partnerje za druženje. Druga najpogostejša skupina, ki jih anketiranci uporabljajo za preživljanje prostega časa, izlete, nakupovanja, obiskovanja kina ipd., je skupina drugi sorodniki. Kot sem že omenil, v to skupino prištevamo sorodnike, ki ne spadajo med ožje sorodnike, kot so starši, bratje in sestre, otroci in partnerji. S to skupino se najpogosteje družijo nekaj več kot 16 % anketiranih ljudi. Tej skupini pa sledijo posamezne skupine, ki jih prištevamo med ožje sorodnike (partnerji, otroci, sorojenci in starši). Tudi Ferligoj in drugi (2002) so prišli do enakih ugotovitev. Tudi v njihovi raziskavi največji delež pri druženju zasedajo prijatelji, tem sledijo drugi sorodniki in partnerji ter sorojenci. Campbell, Connidis in Davies (v Dremelj 2003, 159) tudi ugotavljajo, da bratje in sestre ne težijo k medsebojnemu druženju, saj je manj verjetno, da si z njimi delijo podoben način življenja in skupne interese, kot je to značilno za prijatelje. Med skupinami, ki jih anketiranci najmanj uporabljajo kot partnerje za druženje v naši raziskavi, pa so sodelavci z okrog 2 %, sosedje z nekaj manj kot 2%, znanci z dobrim odstotkom, najmanjkrat pa so navedene druge osebe. V raziskavi o omrežjih socialnih opor v Sloveniji (Ferligoj in drugi 2002 v Dremelj 2003) imajo najmanjši delež pri opori druženja druge osebe (svetovalec) in pa znanci.

Kdo so tiste osebe, ki jih ljudje največkrat uporabljajo kot partnerja za neformalno druženje?

V raziskavah, v katerih so preučevali sestavo omrežja za druženje, so prišli do ugotovitev, da se ljudje največ družijo s prijatelji, drugimi sorodniki in partnerji ter sorojenci, najmanj pa z drugimi osebami in znanci (Campbell in drugi 1999, Ferligoj in drugi 2002,). Tudi mi smo v naši raziskavi prišli do istih rezultatov. Kljub temu da imajo v večini raziskav največji delež pri druženju prijatelji, pa se pojavljajo razlike v velikosti deležev med posameznimi raziskavami. Tako je v tej nalogi delež prijateljev okrog 40 %, v omrežjih socialne opore Slovenije 30 % (v Dremelj 2003), v raziskavi, ki pa so jo naredili Ramsay in drugi (2006), pa je ta delež kar 61,2 %.

2. raziskovalno vprašanje

Ali je to omrežje v primerjavi z drugimi omrežji manjše ali pa večje

Velikost omrežja

Tabela 5.4: Velikost omrežja glede na starost, spol in izobrazbo

	N	Povprečje	Min	Max
Starost				
Od 15-30	207	8,51	1	24
Od 31-50	185	7,84	1	30
Od 50 ->	159	7,26	1	28
Spol				
Moški	259	7,57	1	24
Ženski	292	8,24	1	30
Izobrazba				
Osnovna šola	55	5,98	1	14
Poklicna šola	77	6,56	1	25
4-letna srednja šola	287	8,23	1	24
Višja šola ali več	132	8,86	1	30
Skupaj	551	7,92	1	30

V raziskavi, ki smo jo opravili, ima najmanjše omrežje 1 alterja, največje pa 30 alterjev, povprečna velikost omrežja anketirancev pa je 7,92 alterja.

V raziskavi o omrežjih Ljubljančanov je bilo povprečna velikost omrežja za druženje »le« 3,39 alterja (Kogovšek in druge 2003), kar je, kot vidimo za dobre štiri alterje manj kot v naši raziskavi. Če pa primerjamo z raziskavo Dremljeve (2003), pa opazimo, da je tam povprečna velikost omrežja druženja 4,29 alterja, kar je za skoraj alter več kot pri Ljubljančanih in za dobre tri alterje manj kot v naši raziskavi.

Nekatere raziskave so pokazale, da obstajajo razlike glede na demografske značilnosti anketirancev. Tako je Marsden (v Kogovšek in drugi 2003) pokazal, da velikost omrežja upada s starostjo anketirancev. Van der Poel (1993) pa pravi, da starost nima posebnega vpliva na velikost omrežja, da se pa kaže tendenca zmanjševanja velikosti omrežja s starostjo, ker takrat ljudje začnejo »izgubljati« člane omrežja, zaradi zdravstvenih težav (fizične težave, ki omejujejo gibanje), zaradi upokojitev ali pa zaradi smrti članov omrežja.

Po starosti je pri mladih (15-30 let) povprečna vrednost te skupine 8,51 alterja. Ljudje srednjih let (31-50 let) pa imajo za 0,67 alterja manjšo povprečno vrednost (7,84), kot mladi. Pri starejši starostni skupini (51 let in starejši) pa je povprečna vrednost med vsemi tremi starostnimi skupinami najmanjša, in sicer znaša le 7,26 alterja.

Marsdenova ugotovitev, da velikost omrežja upada s starostjo anketirancev, velja tudi v tej nalogi. Največja omrežja imajo tako mladi anketiranci, najmanjša omrežja pa imajo starejši anketiranci, vendar pa razlike med posameznimi starostnimi razredi niso velike. To da imajo mlajši največja omrežja, je najbrž zaradi intenzivne vključenosti mladih v prijateljska omrežja, kot ugotavljajo avtorice tudi v raziskavi o omrežjih socialne opore Ljubljancev (Kogovšek in drugi 2003, 191).

Po spolu je pri moških povprečna vrednost alterjev 7,57 in je v primerjavi s povprečno vrednostjo žensk, ki je 8,24 alterjev, manjše za nekaj več kot pol alterja. Razlike med spoloma so tudi pri največjih omrežjih, kjer je pri ženskah to omrežje za šest alterjev večje kot pri moški (30 alterjev pri ženskah in 24 alterjev pri moških). Podobno so opredelili tudi v raziskavi o omrežjih Ljubljancev. Avtorice so navedle, da imajo Ljubljancev večja omrežja od Ljubljancev (2003).

Pri izobrazbi pa imajo najmanjšo povprečno vrednost anketiranci, ki spadajo v razred osnovna šola. Povprečna vrednost tega razreda je 5,98 alterja. Ta skupina ima tudi najmanjšo vrednost pri največjih omrežjih, ki znaša le 14 alterjev. Izobrazbena skupina, ki ima največjo povprečno vrednost so anketiranci z višjo šolo ali več, kjer je povprečna vrednost dokaj velika – 8,86 alterja, kar je skoraj za 3 alterje več kot anketiranci iz razreda

osnovna šola. Drugo največjo povprečno vrednost pri izobrazbi ima skupina 4-letna srednja šola, in sicer znaša 8,23 alterja.

Tudi izobrazba anketiranca močno vpliva na velikost omrežja (Kogovšek in drugi 2003). Tako se nekateri (Fischer 1982; Campbell et al. 1986; Marsden 1987; van der Poel 1993 v Kogovšek in drugi) ugotovili, da velikost omrežja narašča z izobrazbo.

Kot vidimo, so ugotovitve iz drugih raziskav podobne tem iz naše raziskave. Najmanjša omrežja imajo anketiranci z najmanjšo izobrazbo (v našem primeru so to anketiranci, ki spadajo v skupino »osnovna šola«). Nekoliko večja so omrežja anketirancev s poklicno šolo, od teh so zopet večja omrežja anketirancev z 4-letno srednjo šolo. Največja pa so omrežja anketirancev, ki imajo višjo izobrazbo ali več. Čim višja je torej izobrazba anketirancev, tem večja so njihova omrežja.

Tabela 5.5: Osnovne statistike alterjev, ki nudijo posamezno vrsto opore

	N	Aritmetična sredina	min	max	Std. odklon
Emocionalna ² opora	2372	4,49	1	21	3,15
Informacijska opora ³	2049	3,98	1	16	2,62
Manjša mat. opora ⁴	2594	4,86	1	22	3,5
Večja mat. opora ⁵	2129	4,28	1	19	2,86

² A4a- Ali obstajajo ljudje, ki jim zaupaš stvari, ki so zate pomembni?

³ A4f- ..., ki jih vprašaš za nasvet ob pomembnih življenjskih spremembah (npr. selitev, zamenjava službe ipd)? (informacijska opora)

⁴ A4h-..., od katerih si sposodiš kakšno stvar, na primer kakšno orodje, ali jih prosiš za pomoč pri manjših hišnih opravilih (npr. lažjih gospodinjskih opravilih)? (manjša materialna opora)

Druženje ⁶	4366	7,92	1	30	5,0
Finančna opora ⁷	1241	2,91	1	19	2,19
Celotno omrežje	6933	12,42	2	49	5,96

Zelo pogosto se v raziskavah opazuje velikost omrežja kot ena izmed značilnosti omrežja. Velikost osebnih omrežij socialne opore v večini raziskav (npr. van der Poel 1993, Wellman 1979) v zahodnem svetu variira do 20 članov. V našem primeru variira do 49 članov. V raziskavi, ki je bila izvedena v Jugoslaviji leta 1987 (Iglič v Kogovšek in drugi 2003), je povprečna velikost omrežja v Sloveniji znašala 3,83 članov. Pri raziskavi omrežja Ljubljancanov pa je povprečna vrednost za celotno omrežje znašala 5,66 članov (Kogovšek in drugi 2003).

V raziskavi omrežja socialne opore Ljubljancanov so ugotovili, da so v povprečju največja omrežja alterjev, ki nudijo oporo v smislu neformalnega druženja, tem pa sledijo omrežja emocionalne in informacijske opore. Najmanjša pa so omrežja alterjev, od katerih si anketiranci lahko izposodijo večjo vsoto denarja (Kogovšek in drugi 2003, 191-192).

V tabeli 7 so prikazane povprečne velikosti omrežij za posamezne razsežnosti socialne opore. V povprečju so največja omrežja alterjev, ki nudijo oporo v smislu neformalnega druženja. Povprečna velikost omrežja pri neformalnem druženju je nekaj manj kot osem alterjev (natančneje 7,92 alterjev), njihov razpon v absolutnem smislu pa sega od 1 pa do 30 alterjev. Ta ugotovitev je enaka kot pri večini raziskav (Ferligoj in drugi 2002, Kogovšek in druge 2003), ki so primerjali omrežja socialne opore. Vendar pa kljub temu da je v vseh omenjenih raziskavah največja povprečna vrednost pri omrežjih druženja, pa so med raziskavami odstopanja glede na velikost pri omrežjih druženja. Tako je v naši

⁵ A4i-..., ki ti pomagajo pri večjih opravilih, kot je gradnja ali prenova hiše, stanovanja, prekopavanje vrta, ipd.? (večja materialna opora)

⁶ A4j-..., s katerimi se družiš, npr. se obiskuješ, greš skupaj na večerjo ali izlet? (druženje)

⁷ A4k-..., od katerih si zaradi kakšne nujne situacije izposodiš večjo vsoto denarja (npr. 1000 EUR)? (finančna opora)

raziskavi povprečna vrednost 7,92 članov, pri Ljubljancih 3,39 članov (kar je za dobre 4 člane več)(Kogovšek in druge 2003), pri omrežjih socialne opore prebivalstva Slovenije (Ferligoj in drugi 2002) pa 4,3 članov.

Omrežju druženja v naši raziskavi sledijo omrežja z manjšo materialno oporo (v povprečju 4,86 alterjev), emocionalna opora (v povprečju 4,49 alterjev), večja materialna opora (v povprečju 4,28 alterjev), informacijska opora (v povprečju 3,98 alterjev). Tudi v raziskavi za Slovenijo sledijo omrežju druženja omrežja z manjšo materialno oporo (1,7 članov), emocionalno oporo (1,7 članov) in večjo materialno oporo (1,4 članov).

Najmanjšo omrežje v našem primeru predstavlja finančna opora z v povprečju 2,91 članov in z razponom od 1 pa do 16 članov. Najmanjša omrežja v večini raziskav pri nas so vedno omrežja za finančno oporo (Ferligoj in drugi 2002, Kogovšek in druge 2003,). Ljudje si pri nas najtežje najdejo ljudi, od katerih bi si lahko sposodili denar, najlažje pa partnerje za druženje, saj pri tem ni nekega občutka nujnosti in povezanosti, saj lahko kadarkoli »izstopiš« iz nekega prijateljskega odnosa in pa druženje za človeka predstavlja tudi neko notranje zadovoljstvo, saj smo ljudje že po naravi družabna bitja.

Ali je omrežje druženja v primerjavi z ostalimi omrežji socialne opore večje ali manjše?

Če primerjamo našo raziskavo z Ljubljanci in z raziskavo za Slovenijo, vidimo da so rezultati podobni. Tako v našem primeru kot pri Ljubljancih in Slovencih so največja omrežja alterjev pri nudenju opore neformalnega druženja, najmanjša pa pri izposoji večje vsote denarja (finančna opora). Pri ostalih oporah pa so razlike v vseh raziskavah manjše od enega alterja.

3. raziskovalno vprašanje

Ali obstajajo razlike med spoloma pri nudenju socialne opore neformalnega druženja

Tabela 5.6: Spol anketirancev glede na spol in starost alterjev

SPOL	% M	% Ž	% mlajših	% enako starih	% starejših
Moški	53,80	46,20	31,30	44,42	24,28
Ženske	37,38	62,62	26,98	46,84	26,19
Skupaj	45,59	54,41	29,14	45,63	25,24

Kjer so statistično značilne razlike, so celice tabele obarvane s sivo barvo.⁸

Iz zgornje tabele vidimo, da moški skoraj v enaki meri dobijo oporo neformalnega družjenja tako od moških (53,80 %) kot od žensk (46,20 %). Ženske pa dobijo dosti več opore neformalnega družjenja od žensk (kar 62,62 %) kot od moških (le 37,38 %). Vidimo, da je tu razlika bistveno večja kot pri moških, in sicer je razlika kar 25 %. Ženske torej dobijo za kar 25 % več opore neformalnega družjenja od žensk kot pa od moških. Vidimo tudi, da so razlike po spolu glede na spol alterjev v obeh primerih statistično značilne.

Tako moški anketiranci kot ženske anketiranke dobijo največ opore neformalnega družjenja od oseb, ki so stari isto kot oni, najmanj pa od oseb, ki so starejši od njih. Pri alterjih, ki so enako stari kot anketiranci in pa pri alterjih, ki so starejši od anketirancev, so razlike po spolu zelo majhne. Nekaj večja razlika je le pri mlajših alterjih, kjer moški dobijo za 4 % več opore v smislu neformalnega družjenja od žensk. Sklepamo torej, da ni statistično značilnih razlik glede na spol anketirancev po starosti alterjev. Moški nekaj več opore neformalnega družjenja dobijo od mlajših oseb, ženske pa se malo več družijo s starejšimi in enako starimi osebami.

Tabela 5.7: Sestava omrežja glede na spol anketirancev

Spol	% partner	% starši	% otroci	% sorojenci	% drugi sorodniki	% prijatelji	% znanci	% sosedi	% sodelavci	% druge osebe
Moški	12,84	9,43	9,34	8,82	15,53	39,10	1,40	1,54	1,87	0,14
Ženske	9,67	8,38	9,94	9,43	17,02	40,45	0,81	2,14	2,16	0,02
Skupaj	11,16	8,87	9,66	9,15	16,31	39,82	1,09	1,86	2,02	0,08

V raziskavi »Omrežja socialne opore Ljubljancanov« so ugotovili, da imajo Ljubljancanke večja omrežja od Ljubljancanov (2003), van der Poel (1993) pa nasproti temu ugotavlja, da razlik v velikosti omrežja med spoloma ni.

⁸ Celice tabele statistično značilnih razlik ($p \leq 0,05$) so v vsej nalogi označene s sivo barvo.

Kot lahko vidimo v zgornji tabeli, obstajajo med spoloma glede na sestavo omrežja le majhne razlike, ki niso statistično značilne (statistično značilne razlike po spolu so le pri partnerju). Vidimo, da imajo največji delež tako moški kot ženske pri prijateljih, le da je pri ženskah ta odstotek nekoliko večji (za 1,35 %). Najmanjše omrežje pa je pri obeh pri drugih osebah, kjer je delež pri obeh manjši od 0,15 %.

Van der Poel (1993) je ugotovil, da ženske v svoja omrežja v večji meri kot moški vključujejo sorodnike (posebej sorojence in otroke). V naši raziskavi imajo ženske prav tako večje omrežje pri otrocih in sorojencih (razlike so majhne), zraven tega pa še pri drugih sorodnikih in prijateljih (kjer je razlika 1,5 %) ter pri sosedih in sodelavcih.

V raziskavi o socialnih omrežjih Jugoslovanov (Iglič v Kogovšek in drugi 2003) so poleg zgornjih ugotovitev ugotovili tudi, da so moški imeli večje število nesorodstvenih vezi. Moški imajo v naši raziskavi večja omrežja pri partnerju (kjer je razlika 3%), pri starših, znancih in drugih osebah. Ugotovitvi iz omrežij Jugoslovanov lahko v našem primeru delno potrdimo, ne pa v celoti, saj tako partner kot tudi starši spadajo med ožje sorodstvo.

Ali obstajajo razlike med spoloma pri nudenju socialne opore neformalnega družjenja?

Statistično značilne razlike glede na spol anketirancev so le pri partnerju, tako da lahko povemo, da bistvenih razlik za omrežje družjenja po spolu ni. Tako se glede družjenja ne moremo strinjati z raziskavami, ki so bila narejena za omrežja socialne opore, v katerih so trdili, da imajo ženske v svojih omrežjih večji odstotek sorodnikov (van der Poel 1993, Kogovšek in drugi 2003,) in pa raziskavam, v katerih so ugotovili, da imajo moški v svojih omrežjih večje število nesorodstvenih vezi (Iglič v Kogovšek in drugi 2003).

Moja ugotovitev je, da razen manjših odstopanj večjih razlik pri nudenju opore neformalnega družjenja po spolu ni.

4. raziskovalno vprašanje

Ali obstajajo razlike med starostnimi skupinami glede nudenja socialne opore neformalnega družjenja

Tabela 5.8: Starost anketirancev glede na spol in starost alterjev

STAROST	% M	% Ž	% mlajših	% enako starih	% starejših
Od 15 do 30	46,86	53,14	9,04	60,15	30,80
Od 31 do 50	46,03	53,97	33,24	37,84	28,92
Od 50 naprej	41,73	58,27	49,83	36,21	13,96
Skupaj	45,10	54,90	29,00	45,70	25,92

Iz zgornje tabele, ki nam prikazuje starost anketirancev glede na spol in starost alterjev, lahko sklepamo, da vsi anketiranci, glede na starostne razrede, dobijo več opore neformalnega druženja od žensk kot od moških. Če pogledamo po posameznih starostni skupinah, vidimo da prvi dve starostni skupini (mladi in ljudje srednjih let) približno v enaki meri dobijo oporo druženja od alterjev. Pri starejših anketirancih, pa je ta razlika še večja, in sicer znaša dobrih 16 %.

Anketiranci največ opore neformalnega druženja dobijo od oseb, ki so stari enako kot anketiranci, najmanj pa od oseb, ki so starejši od anketirancev. Po posameznih starostnih razredih pa so razlike še večje. Tako mladi anketiranci največ opore neformalnega druženja prejmejo od oseb, ki so stare enako kot oni, in sicer kar 60 %, najmanj pa od alterjev, ki so mlajši, kar je logično, saj je ta skupina najmlajša in jo sestavljajo večinoma študenti, ki se večinoma družijo s sošolci, ki pa so po večini istih let. Ljudje srednjih let dobijo pa dobijo skoraj enak delež opore druženja od vseh alterjev, sicer največ od oseb, ki so enako stari, najmanj pa dobijo od starejših. V to skupino ljudi večinoma spadajo ljudje, ki hodijo v službo in imajo otroke in starše, kar pomeni, da se družijo tako z mlajšimi (otroci), enako starimi (sodelavci, prijatelji) in starejšimi (starši). Starejši anketiranci pa največ opore druženja prejmejo od mlajših, najmanj pa od starejših. V to skupino večinoma spadajo ljudje, ki so že dedki in babice, zato se ti večinoma družijo z mlajšimi (otroci, vnuki) in pa osebami enakih let, s katerimi si delijo svoje izkušnje in težave. Vidimo, da se pri starosti pojavljajo statistično značilne razlike, in sicer pri mladih osebah so statistično značilne razlike pri mlajših in enako starih alterjih, pri ljudeh srednjih let pri mlajših alterjih in pri starejših osebah pri mlajših in starejših alterjih.

Tabela 5.9: Sestava omrežja glede na starost anketirancev

Starost	% partner	% starši	% otroci	% sorojenci	% drugi sorodniki	% prijatelji	% znanci	% sosedi	% sodelavci	% druge osebe
<i>Od 15 – 30 (mladi)</i>	9,34	12,73	0,21	8,45	11,99	54,04	1,54	0,56	1,06	0,09
<i>Od 31 – 50 (ljudje srednjih let)</i>	12,42	10,07	13,8	10,32	14,72	32,59	0,90	1,95	3,13	0,12
<i>Od 51 → (starejši)</i>	12,03	2,47	17,08	8,68	23,79	29,84	0,72	3,44	1,96	0,00
Skupaj	11,16	8,87	9,66	9,15	16,31	39,82	1,09	1,86	2,02	0,08

Iz tabele 9, ki prikazuje sestavo omrežja glede na starost anketirancev, pa lahko sklepamo, če obstajajo razlike med starostnimi skupinami po sestavi omrežja. Največ opore neformalnega druženja v vseh starostnih skupinah predstavljajo prijatelji, vendar pa so med posameznimi starostnimi skupinami dokaj velike razlike. Tako mladi anketiranci od prijateljev dobijo kar 54 % opore neformalnega druženja, anketiranci srednjih let le dobrih 32 % in starejši anketiranci pa le slabih 30 %. Poleg tega da vsi trije starostni razredi največ opore neformalnega druženja prejmejo od prijateljev, imajo vsi trije razredi skupno točko le še v drugih osebah kot alterjih, od katerih prejmejo najmanj opore neformalnega druženja. Statistično značilne razlike vidimo pri mladih anketirancih pri otrocih, prijateljih in sosedih, pri starejših anketirancih pa pri starših, drugih sorodnikih in sosedih.

Ramsay, Jones in Barker (2007) so naredile raziskavo, v kateri so bile narejene primerjave med mladimi študenti (od 17 do 21 let). Ugotovili so, da mladi večino opore dobijo od prijateljev (61,2 %), tem sledijo partnerji (21,6), najmanj pa od svoje družine, in sicer le 3,7 %. V našem primeru so na prvem mestu prav tako prijatelji, vendar z manjšim odstotkom (54 %). Zanimivo je, da so v naši nalogi na drugem mestu starši (z 12,73 %), kar je nasprotno od raziskave, ki sem jo omenil zgoraj. Partnerji v našem primeru predstavljajo okrog 10 %, kar je tu za polovico manj, kot so to ugotovile Ramsay, Jones in Barker. Najmanj opore v smislu neformalnega druženja pa prejmejo od drugih oseb in nekaj več od

otrok, kar je tudi logično, saj je večina oseb iz tega starostnega razreda še študentov, ki so brez rednega dohodka in skoraj večinoma še brez otrok.

Anketiranci srednjih let prav tako največ opore druženja prejmejo od prijateljev, katerim sledijo drugi sorodniki s slabimi, tem sledijo otroci s slabimi, partnerji in pa starši ter sorojenci s približno enakim odstotkom. Pri tej starostni kategoriji je potrebno posebej izpostaviti soliden delež sodelavcev (3,13 %), v primerjavi z ostalima starostnima razredoma. Večji odstotek sodelavcev, ki nudijo socialno oporo neformalnega druženja, je razumljiv, saj večina ljudi iz tega razreda hodi v službo in tako se tudi več družijo s svojimi sodelavci. Pri tej starostni kategoriji tudi ni statistično značilnih razlik.

Dremljeva (2003) je ugotovila, da so glavni vir socialne opore starejšim osebam⁹ njihovi otroci. Tako v raziskavi, ki jo Dremljeva uporablja v svojem članku, otroci pri druženju predstavljajo velik delež (kar 18,5 %). Največji delež starejšim osebam pa pri druženju predstavljajo prijatelji (slabih 23 %), sledijo jim otroci (18,5 %) in drugi sorodniki (17,9 %) (Dremlj 2003, 162-163).

V naši nalogi prav tako starejši največ opore neformalnega druženja prejmejo od prijateljev (slabih 30 %), drugih sorodnikov (slabih 24 %) in otrok (17 %). Kot vidimo, so v obeh raziskavah podobni rezultati, le deleži se razlikujejo. Izpostavil bi še delež sosedov, ki je v tem starostnem razredu večji, kot pri ostalih dveh skupaj, to pa najbrž predvsem zaradi tega, ker so starejšim sosedje najlažje dostopni (zaradi bližine) in se zato na njih radi zanesejo. Tako mnogi raziskovalci ugotavljajo, da so sosedje v posebnih primerih tudi več kot le dodatna opora, lahko postanejo primarna opora starostnikom, še posebej v primeru pomanjkanja družinskih virov pomoči (Filipovič, Kogovšek in Hlebec 2005, 209).

Ali obstajajo razlike med starostnimi skupinami glede nudenja socialne opore neformalnega druženja?

Pri vseh starostnih kategorijah predstavljajo največji delež prijatelji, najmanjši pa druge osebe. Vidimo tudi, da se rezultati v tej nalogi povečini ujemajo z rezultati drugih raziskav. Kot lahko vidimo, delež staršev in delež prijateljev s starostjo upada. Nasprotni primer pa

⁹ Dremljeva v svojem članku med starejše prišteva osebe, ki so starejše od 65 let

vidimo pri deležu otrok in deležu drugih sorodnikov, ki pa s starostjo anketirancev narašča. Kogovšek in drugi (2003, 192) to povezujejo s življenjskim ciklom, v katerem se nahajajo anketiranci. Ker imajo ljudje v delovno aktivni dobi možnost vzpostavljanja stikov z ljudmi, s katerimi si niso v sorodu, je njihov delež v tem primerno manjši.

6 SKLEP

Namen diplomske naloge je bil analizirati značilnosti omrežja socialne opore, ki zagotavlja druženje oziroma preveriti, kakšna je sestava omrežja socialne opore, ki zagotavlja druženje za različne sociodemografske skupine. Neformalno druženje kot eno izmed oblik socialne opore sem preučeval na osnovi štirih raziskovalnih vprašanj, ki sem jih postavil po pregledu literature.

Če najprej pogledamo velikost celotnega omrežja anketirancev te naloge in povprečno velikost omrežja anketirancev v raziskavi od Podreberšek (2005, 62-62), kjer se je za merjenje egocentričnih socialnih omrežij uporabil vprašalnik, ki ga je razvila T. Antonucci in te podatke primerjamo z raziskavami, kjer se ni uporabil Antonuccijin vprašalnik (npr. pri Omrežjih socialne opore Ljubljančanov, Omrežja socialne opore prebivalcev Slovenije itn.), vidimo razlike v velikosti omrežij. V tej nalogi znaša povprečna velikost omrežja anketirancev 12,42 alterjev, pri Podreberškovi 14,3 alterja, pri Omrežjih socialne opore Ljubljančanov pa le 5,66 alterjev (Kogovšek in druge 2003, 191), pri Slovencih pa 6,46 alterjev (v Dremelj 2003, 158). Kot torej vidimo, obstaja kar precejšnja razlika v povprečni velikosti omrežij, ki so zbrana z Antonuccijinim vprašalnikom in drugimi anketnimi vprašalniki. Moje mnenje je, da je to zaradi tega, ker diagram treh koncentričnih krogov ne dela nikakršnih predvidevanj o tem, kdo je oziroma naj bi bil član omrežja, ampak dopušča anketirancem, da opišejo svoje omrežje po svojem občutku bližine in zato napišejo večje število oseb v svoje omrežje. Po Antonuccijevi (1986) ta metoda presega kulturne, starostne, življenjske in krizne situacije in je zato uspešna. Ker se pojavljajo razlike med velikostjo omrežja glede na merski instrument, lahko tukaj sklepamo, da so rezultati neke raziskave v veliki meri odvisni od merskega instrumenta.

Pri prvem raziskovalnem vprašanju sem osredinil na sestavo omrežja. Zanimalo me je, kdo so osebe, ki jih ljudje najpogosteje uporabljajo kot partnerje za neformalno druženje.

Kot lahko vidimo že v uvodu, so raziskave, ki so bile opravljene do sedaj na temo socialnih omrežij, prišle do ugotovitev, da se ljudje največkrat družijo s svojimi prijatelji in šele nato s partnerji in ostalimi družinskimi člani. Nad to ugotovitvijo sem bil pred raziskavo

presenečen, saj iz izkušenj vem, da se ljudje, s katerimi sem v stiku, največ družijo s svojo družino oziroma s svojimi partnerji in šele nato s svojimi prijatelji in še to dostikrat skupaj s svojimi partnerji. Ampak najbrž je eden od razlogov za to tudi to, da nekateri ljudje v vprašalniku svojega partnerja in družinske člane izberejo kot prijatelje. Tudi sam sem prišel do podobnih ugotovitev, kot že nekateri pred menoj, torej da se ljudje največ družijo s prijatelji, katerim sledijo drugi sorodniki, partnerji, otroci, sorojenci in starši. Najmanj pa se anketiranci družijo z drugimi osebami, znanci, sosedi in sodelavci.

Pri drugem raziskovalnem vprašanju sem preverjal omrežja anketirancev za socialno oporo neformalnega druženja v primerjavi z drugimi oblikami socialne opore. Zanimala me je predvsem primerjava glede na povprečne velikosti omrežja. V večini raziskav, ki so bila narejena do sedaj in v katerih so prav tako primerjali omrežja po velikosti, so ugotovili, da so največja omrežja alterjev tista, ki nudijo oporo v smislu neformalnega druženja, da tem sledijo omrežja za emocionalno oporo in materialno oporo, da pa so najmanjša omrežja pri izposoji denarja oziroma pri finančni opori (Kogovšek in druge 2003, Dremelj 2003 itd.). Tudi v tej nalogi sem prišel do podobnih ugotovitev, torej da so največja omrežja alterjev, ki nudijo posamezno vrsto opore, omrežja pri neformalnem druženju. To omrežje je za približno 3 alterje večje kot omrežja pri manjši materialni opori, ki je na drugem mestu. Opori v smislu neformalnega druženja sledijo omrežja za manjšo materialno oporo, emocionalno oporo, večjo materialno oporo in pa informacijsko oporo med katerimi ni večji razlik v povprečnem številu alterjev (razlika je manjša od enega alterja). Najmanjša omrežja alterjev pa imajo omrežja za finančno oporo, kjer je razlika do ostalih omrežij že kar velika, saj je v primerjavi z oporo neformalnega druženja ta opora za približno 5 alterjev manjša.

Pri tretjem raziskovalnem vprašanju pa me je zanimalo, če obstajajo kašne razlike pri nudenju v smislu neformalnega druženja po spolu, npr. če moškim oporo neformalnega druženja nudijo druge osebe glede na tip relacije kot ženskam. Tudi pri tem vprašanju sem sam prišel do podobnih ugotovitev, kot že nekateri pred mano, da med spoloma ni večjih razlik pri neformalnem druženju. Moški dobijo več opore v smislu neformalnega druženja od partnerjev, staršev, in znancev, ženske pa od otrok, sorojencev, drugih sorodnikov,

prijateljev, sosedov in sodelavcev, vendar pa so razlike zelo majhne in tako lahko govorimo, da med spoloma ni večjih razlik.

Pri zadnjem raziskovalnem vprašanju me je zanimalo, če obstajajo kakšne razlike po starosti glede na nudenje neformalne opore. Starost sem razdelil na tri starostne razrede in potem preverjal za vsakega izmed njih. Tukaj sem ugotovil, da delež staršev in delež prijateljev s starostjo upada, nasprotno pa delež otrok in delež drugih sorodnikov s starostjo narašča, za kar je zaslužen življenjski cikel, v katerem se anketiranci nahajajo.

Naj za konec povzamem še pomembnejše ugotovitve, do katerih sem prišel po analizi. Večina ugotovitev se ujema z rezultati raziskav, na katere se naslanjam v nalogi in katere sem uporabil za primerjavo s svojimi rezultati.

- Anketiranci se največ družijo s prijatelji in drugimi sorodniki, najmanj pa z drugimi osebami.
- Med moškimi in ženskami ni večjih razlik pri prejemanju opore neformalnega družjenja. Ženske se več družijo z otroki, sorojenci, drugimi sorodniki, prijatelji in sosedi, moški pa s partnerji (statistično značilno), starši in znanci.
- Vse tri starostne skupine, ki smo jih opredelili v tej nalogi, dobijo največ opore družjenja od prijateljev, vendar so med njimi dokaj velike razlike.
- Delež staršev in delež prijateljev s starostjo pri omrežju družjenja upada, nasprotno pa delež otrok in delež drugih sorodnikov s starostjo narašča (povezano z življenjskim ciklom).

Med pisanjem diplomske naloge sem se srečeval z marsikaterimi težavami, vendar pa bi posebej izpostavil majhno število raziskav za socialno oporo družjenja, s katerimi bi lahko primerjal svoje rezultate in iz katerih bi lahko črpal dodatne vire za teoretični del naloge. Večinoma so bile do sedaj narejene raziskave za vse oblike opore skupaj in skoraj nič za vsako posebej, tako da tudi literature, ki bi se nanašala samo na neformalno družjenje nisem našel, zato bi bilo v prihodnje dobro, da bi naredili nekaj raziskav tudi za vsako obliko socialne opore posebej, kar bi omogočilo lažje razumevanje in preučevanje te tematike.

7 LITERATURA

1. Antonucci, Toni C. 1986. Measuring Social Support Networks: A Hierarchical Mapping Technique. *Generations* 3: 10-12.
2. Campbell, Lori D., Ingrid Connidis A. in Lorraine Davies. 1999. Sibling Ties in Later Life: A Social Network Analysis. *Journal of Family Issues* 20: 114-148.
3. Dremelj, Polona. 2003. Sorodstvene vezi kot vir socialne opore posameznikov. *Družboslovne razprave* 19 (43): 149-170. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dr/dr43Dremelj.PDF> (17. december 2008).
4. Ferligoj, Anuška, Tina Kogovšek, Polona Dremelj, Valentina Hlebec in Mojca Novak. 2002. Omrežja socialnih opor prebivalstva Slovenije. [Kodirna knjiga]. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede in Inštitut RS za socialno varstvo.
5. Filipovič, Maša, Tina Kogovšek in Valentina Hlebec. 2005. Starostniki in njihova vpetost v sosedska omrežja. *Družboslovne razprave* 21 (49-50): 205-221.
6. Hlebec, Valentina in Tina Kogovšek. 2003. Konceptualizacija socialne opore. *Družboslovne razprave* 29 (43): 103-125. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dr/dr43HlebecKogovšek.PDF> (17. december 2008).
7. - - - 2006. *Merjenje socialnih omrežij*. Ljubljana: Študentska založba.
8. Iglič, Hajdeja. 1988. Ego-centrične socialne mreže. *Družboslovne razprave* 5 (6): 82-93. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dr/dr6Igljic.PDF> (17. december 2008).
9. - - - 1989. *Socialne mikrostrukture: sorodstvena in tradicionalna orientacija v iskanju socialne opore*. Ljubljana: RSS.
10. - - - 2001. Socialni kapital, socialna omrežja in politično vedenje: empirična študija. *Družboslovne razprave* 27 (37-38): 167-190.
11. Kogovšek, Tina, Valentina Hlebec, Polona Dremelj in Anuška Ferligoj. 2003. Omrežja socialne opore Ljubljančanov. *Družboslovne razprave* 29 (43): 183-204. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dr/dr43KogovšekHlebecDremeljFerligoj.PDF> (17. december 2008).
12. Kogovšek, Tina in Anuška Ferligoj. 2003. Merjenje egocentričnih omrežij socialne opore. *Družboslovne razprave* 29 (43): 127-148.

13. Kropivnik, Samo, Tina Kogovšek in Meta Gnidovec. 2006. *Analiza podatkov z SPSS-om 12.0: predavanja in vaje*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
14. Lamovec, Tanja. 1993. Motivacija druženja; koncepti, izvori in dejavniki. *Anthropos* 25 (5-6): 200-213.
15. Lu, Pau-Ching. 2007. Sibling Relationships in Adulthood and Old Age. A Case Study of Taiwan. *Current Sociology* 55: 621-637. Dostopno prek: <http://csi.sagepub.com/cgi/reprint/55/4/621> (9. julij 2008).
16. Mrvar, Andrej. 2001. Analiza velikih socialnih omrežij. *Družboslovne razprave* 27 (36): 9-22.
17. Novak, Mojca. 2004. *Omrežja socialne opore prebivalstva Slovenije*. Ljubljana: Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo.
18. Podreberšek, Petra. 2005. *Hierarhični pristop merjenja egocentričnih socialnih omrežij*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
19. Ramsay, Sheryl, Elizabeth Jones in Michelle Barker. 2007. Relationship between adjustment and support types: Young and mature-aged local and international first year university students. *Higher Education* 54: 247-265. Dostopno prek: <http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=12&hid=120&sid=6e4bee77-ffc8-4549-a6bc-4db83c741c4e%40sessionmgr103> (16. avgust 2008).
20. Rogelj, Tanja, Mirjana Ule in Valentina Hlebec. 2004. Socialna opora med dijaki glede na njihov individualni položaj v strukturi popolnega omrežja v razredu. *Družboslovne razprave* 20 (45): 13-32. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dr/dr45RogeljUleHlebec.PDF> (9. julij 2008).
21. Sugarman, Leonie. 1986. *Life-span Development, Concepts, Theories and Interventions*, Methuen, London.6.
22. Šadl, Zdenka. 2005. Družbene spremembe, travmatične emocije in emocionalna opora. *Družboslovne razprave* 21 (49/50): 223-242.
23. Theran Sally A., Chris Sullivan M., Anne Bogat G. in Stewart Sutherland C. 2006. Abusive Partners and Ex-Partners. *Violence against Women* 12 (10): 950-969. Dostopno prek: <http://www.sagepub.com/cgi/reprint/12/10/950> (9. julij 2008).
24. Tichon, Jennifer G., in Margaret Shapiro. 2003. With a Little Help from My Friends: Children, the Internet and Social Support. *Journal of Technology in Human Services* 21

- (4): 73-91. Dostopno prek: <http://www.haworthpress.com/store/product.asp?sku=J017> (9. julij 2008).
25. Van der Poel, Mart. 1993. *Personal Networks. A rational-choice explanation of their size and composition*. Lisse: Swets&Zeitlinher.
26. Vaux, Alan. 1988. *Social Support: Theory, Research, and Intervention*. New York: Praeger.
27. Wellman, Barry. 1979. The Community Question. *American Journal of Sociology* 84: 1201:1231.
28. Williams, Philippa, Lesley Barclay in Virginia Schmied. 2004. Defining Social Support in Context: A Necessary Step in Improving Research, Intervention, and Practice. *Qualitative Health Research* 14: 942-960. Dostopno prek: <http://qhr.sagepub.com/cgi/content/abstract/14/7/942> (14. avgust 2008).
29. Woodgate, Roberta L. 1999. Social Support in Children with Cancer: A Review of the Literature. *Journal of Pediatric Oncology Nursin* 16 (4): 201-213. Dostopno prek: <http://jpo.sagepub.com/cgi/content/abstract/16/4/201> (14. avgust 2008).
30. Zemljič, Barbara in Valentina Hlebec. 2001. Zanesljivost mer središčnosti in pomembnosti v socialnih omrežjih. *Družboslovne razprave* 27 (37-38): 191-212.

PRILOGE

Priloga A: Vprašalnik o socialnih omrežjih

Šifra anketiranca/ke:

Datum anketiranja: _ / _ / 2007 in

Začniva z vprašanji, ki se nanašajo na osebe, ki so v tvojem življenju ta trenutek pomembne. Da bi dobil/a pravilno sliko, te bom prosil/a, da mi pomagaš narisati diagram, ki ga bova v anketi imenovali/a osebno omrežje. (POKAŽITE DIAGRAM ANKETIRANCU/KI (A)). V centru si ti. V prvem krogu bo le ena oseba ali več oseb, ki so ti tako blizu, da bi si brez njih težko predstavljal/a svoje življenje. V drugem krogu bodo ljudje, ki ti niso tako zelo blizu, ampak so še vedno precej pomembni zate. V tretjem krogu bodo ljudje, ki ti niso tako blizu, so pa zate še vedno pomembni. Krogi so lahko prazni, delno polni ali povsem polni.

Sedaj bi rad/a, da pomisliš na vse ljudi v svojem življenju (prosim osredotoči se na **ljudi, ki so starejši od 18 let**), ki so zate pomembni in ne samo na ljudi, ki jih slučajno poznaš ali so s tabo v sorodu.

A1. Začeli bomo z ljudmi, ki so vam najbližji, ali je med njimi kakšna oseba ali osebe, brez katerih si težko predstavljaš svoje življenje?

DA – NADALJUTE Z A1a NE – NADALJUTE Z A2

A1a. Ali mi lahko poveš ime te osebe in začetnico priimka? (Je še kdo tak, ki ti je tako blizu?) (VPIŠITE IME IN ZAČETNO ČRKO PRIIMKA V DIAGRAM TER JIH OZNAČITE S ŠTEVILKAMI V KROG, KI JE NAJBLIŽJI A, ZAČNITE OB TOČKI 12. URE).

A2. Ali obstajajo ljudje, s katerimi si nisi tako blizu, ampak so še vedno zelo pomembni zate?

DA – NADALJUJTE Z A2a NE – NADALJUJTE Z A3

A2a. Ali mi lahko poveš ime te osebe in začetnico priimka? (Je še kdo tak, ki ti je tako blizu?) (VPIŠITE IME IN ZAČETNO ČRKO PRIIMKA V DIAGRAM TER JIH OZNAČITE S ŠTEVILKAMI V KROG, KI JE NAJBLIŽJI A, ZAČNITE OB TOČKI 12. URE).

A3. Ali obstajajo ljudje, ki jih še nisi omenil/a, pa so ti dovolj blizu in so zate pomembni, tako da bi jih morali vpisati v tvoje osebno omrežje?

DA – NADALJUJTE Z A3a NE – NADALJUJTE Z A3b

A3a. Ali mi lahko poveš ime te osebe in začetnico priimka? (Je še kdo tak, ki ti je tako blizu?) (VPIŠITE IME IN ZAČETNO ČRKO PRIIMKA V DIAGRAM TER JIH OZNAČITE S ŠTEVILKAMI V KROG, KI JE NAJBLIŽJI A, ZAČNITE OB TOČKI 12. URE).

A3b. NA DIAGRAMU IN PREŠTEJTE ŠTEVILO LJUDI V POSAMEZNIH KROGIH IN VPIŠITE:

A3b1. število oseb v prvem krogu: _____,

A3b2. število oseb v drugem krogu: _____ in

A3b3. število oseb tretjem krogu: _____.

DIAGRAM DAJTE OSEBI, KI JO SPRAŠUJETE

A4. Sledi nekaj vprašanj o ljudeh v tvojem omrežju. Ko ti zastavim posamezno vprašanje, prosim, povej številko osebe ali oseb, ki zate naredi določeno stvar. Če je ne naredi nihče, preprosto reči nihče (»00« = »NIHČE«). (ČE A. ODGOVORI »NE VEM« NA

KATEROKOLI VPRAŠANJE, VPRAŠAJTE ŠE »KAKO TO MISLIŠ?« ČE JE OSEB VEČ KOT 20, VPISUJTE ŠTEVILKE V OKENCE »DRUGO«.)

OBKROŽI ŠTEVILKE, KI JIH A. BERE IZ DIAGRAMA.

A4a. Ali obstajajo ljudje, ki jim zaupaš stvari, ki so zate pomembne?	00 01 02 03 04 05 06 07 08 09 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20	DRUGO
A4b. Ali obstajajo ljudje, ki ti povrnejo samozavest, ko se počutiš negotov/a glede česa?	00 01 02 03 04 05 06 07 08 09 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20	
A4c. ...ki ti dajejo občutek, da te spoštujejo?	00 01 02 03 04 05 06 07 08 09 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20	
A4d. ..., s katerimi se pogovoriš, kadar si vznemirjen/a, nervozen/a ali depresiven/a?	00 01 02 03 04 05 06 07 08 09 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20	
A4e. ..., s katerimi se pogovarjaš o svojem zdravju?	00 01 02 03 04 05 06 07 08 09 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20	
A4f. ..., ki jih vprašaš za nasvet ob pomembnih življenjskih spremembah (npr. selitev, zamenjava službe, ipd.)?	00 01 02 03 04 05 06 07 08 09 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20	
A4g. ..., ki ti zagotovijo pomoč, če zboliš?	00 01 02 03 04 05 06 07 08 09 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20	
A4h. ..., od katerih si sposodiš kakšno stvar, na primer kakšno orodje, ali jih prosiš za pomoč pri manjših hišnih opravilih (npr. lažjih gospodinjskih opravilih)?	00 01 02 03 04 05 06 07 08 09 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20	
A4i. ..., ki ti pomagajo, pri večjih opravilih, kot je gradnja ali prenova hiše, stanovanja, prekopavanje vrta, ipd.?	00 01 02 03 04 05 06 07 08 09 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20	
A4j. ..., s katerimi se družiš, npr. se obiščeš, greš skupaj na večerjo, ali izlet?	00 01 02 03 04 05 06 07 08 09 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20	
A4k. ..., od katerih si zaradi nujne situacije izposodiš večjo vsoto denarja (npr. 1000 EUR)?	00 01 02 03 04 05 06 07 08 09 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20	

A8. Če še ostaneva pri ljudeh v tvojem omrežju, koliko ljudi v tvojem omrežju ... (Obkroži ustrezno številko.).

	1. vsi	2. večina	3. polovica	4. nekateri	5. nihče
A8b .. te ne razume?	1	2	3	4	5
A8c. ... te nervira?	1	2	3	4	5
A8d. ... se med sabo pozna?	1	2	3	4	5

A9. Če govoriva o spremembah v tvojem omrežju, bi želel/a, da je v tvojem omrežju več ljudi?

1. DA 2. NE

A10. Bi želel/a, da bi bilo v tvojem omrežju več ljudi, na katere bi se lahko zanesel/a?

1. DA 2. NE

A11. Na koliko ljudi v tvojem omrežju se pri komuniciranju običajno ti obrneš prvi/a? Bi rekel/a, da na vse, večino, nekaj ali nikogar?

1. VSE 2. VEČINO 4. NEKAJ 5. NIKOGAR 3.A. SAM REČE »PRIBLIŽNO POLOVICO«

A12. Sedaj bi ti rad/a zastavil/a nekaj vprašanj o posameznikih v tvojem omrežju. (PONOVI TE VPRAŠANJA OD A13 DO A19. ZA PRVIH 20 IMEN V DIAGRAMU, RAZEN, ČE JIH JE A. IZBRISAL/A – VPRAŠAJTE VSA VPRAŠANJA ZA PRVO OSEBO, POTE M NADALJUTE Z DRUGO,...)

A13. PREVERITE, V KATEREM KROGU SE IME NAHAJA IN OBKROŽITE V RAZPREDELNICI.

A14. (VPRAŠAJTE, ČE JE POTREBNO) Ali je oseba številka (ena, dva,...) moškega ali ženskega spola?

A15. Ali je ona/on prijatelj/ica, sorodnik/ica, ali kaj drugega? (OPIŠITE BOLJ NATANČNO, ČE SORODNIK. VRST ODNOSOV JE LAHKO VEČ ZA ISTO OSEBO)

A16. Ali živita skupaj v istem gospodinjstvu, v isti soseski ali kraju, ali živi manj ali več kot 30 minut vožnje z avtomobilom daleč?

A17. Približno koliko je star/a? ali je mlajši od vas, približno enakih let ali starejši?

A19. Ali bi ocenil/a, da si običajno z njo/njim v stiku vsak dan ali nekajkrat na teden, približno 1 krat tedensko do nekajkrat mesečno, enkrat mesečno ali redkeje? (OBKROŽITE 3, ČE A. NE MORE DATI ODGOVORA V SMISLU REDNIH STIKOV).

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
A13. krog:	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
A14. spol:	1. moški	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	2. ženski	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
A15. vrsta odnosa, kode spodaj											
A16. oddaljenost:	1. živiva skupaj	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	2. živiva v isti soseski ali kraju	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
	3. kraj, oddaljen manj kot 30 min vožnje z avt.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
	4. kraj, oddaljen več kot 30 min vožnje z avt.	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
A17. starost:	1. mlajši	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	2. približno enakih let	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
	3. starejši	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
A19. pogostost	1. vsak	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

stikov:	dan ali nekajkrat ne teden	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
	2. enkrat tedensko do nekajkrat mesečno	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
	3. enkrat mesečno ali redkeje										

A15. KODE ODNOSOV

1. mož/žena/partner, 2. mama, 3. oče, 4. hči, 5. sin, 6. sestra, 7. brat, 8. drug sorodnik(tudi po moževi ženini strani), 9. prijatelj, 10. znanec, 11. sosed, 12. sodelavec, 13. duhovnik, 14. zdravnik, 15. psiholog/psihiater/kak drug poklicni svetovalec, 16. pravnik/odvetnik, 17. kdo iz socialne službe, 18. patronažna sestra, 19. nekdo, ki mu plačate za pomoč,

		11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
A13. krog:	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
A14. spol:	1. moški	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	2. ženski	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
A15. vrsta odnosa, kode spodaj											
A16. oddaljenost:	1. živiva skupaj	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	2. živiva v isti soseski ali kraju	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
	3. kraj, oddaljen manj kot 30 min vožnje z avt.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
	4. kraj, oddaljen več kot 30 min	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4

	vožnje z avt.										
A17. starost:	1. mlajši	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	2. približno enakih let	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
	3. starejši	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
A19. pogostost stikov:	1. vsak dan ali nekajkrat ne teden	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	2. enkrat tedensko do nekajkrat mesečno	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
	3. enkrat mesečno ali redkeje	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3

Priloga B : IZPIS IZ SPSS-a

Spol

	Frekvenca	Odstotki (%)
Moški	262	47
Ženske	296	53
Skupaj	558	100

Starost

	N	Min	Max	Povprečje	Std. Odk.
Starost anketirancev	558	16	91	41,29	17,45

Najvišja dosežena izobrazba oz. končana šola (pred rekodiranjem)

	Frekvenca	Odstotek (%)
Nedokončana osnovna šola	9	1,6
Osnovna šola	48	8,6
2-3 letna poklicna šola	78	14
4-5 letna strokovna šola	163	29,2

Gimnazija	127	22,8
Višja šola	47	8,4
Visoka šola, fakulteta, akademija	71	12,7
Magisterij, doktorat	15	2,7
Skupaj	558	100

Preverjanje statističnih značilnosti za sestavo omrežja po spolu

Independent Samples Test									
	Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means					95% Confidence Interval of the Difference	
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	Lower	Upper
% partnerjev	2,413	,121	2,420	546	,016	3,1652	1,3082	,5955	5,7349
			2,393	500,995	,017	3,1652	1,3227	,5665	5,7639
% starsi	2,998	,084	,976	546	,329	1,0566	1,0822	-1,0693	3,1825
			,968	512,848	,333	1,0566	1,0911	-1,0869	3,2002
% otroci	,155	,694	-4,10	546	,682	-,5998	1,4626	-3,4727	2,2732
			-4,13	546,000	,680	-,5998	1,4514	-3,4507	2,2512
% sorojenci	,000	,987	-,518	546	,605	-,6151	1,1871	-2,9470	1,7169
			-,515	522,716	,607	-,6151	1,1936	-2,9599	1,7297
% drugi sorodnik	,215	,643	-,828	546	,408	-1,4723	1,7773	-4,9635	2,0189
			-,830	541,657	,407	-1,4723	1,7734	-4,9560	2,0114
% prijatelji	,008	,931	-,498	546	,619	-1,3548	2,7213	-6,7004	3,9907
			-,498	536,831	,619	-1,3548	2,7223	-6,7026	3,9929
% znanci	4,623	,032	1,100	546	,272	,5855	,5321	-,4596	1,6307
			1,064	386,942	,288	,5855	,5501	-,4959	1,6670
% sosedje	3,070	,080	-,927	546	,354	-,5928	,6395	-1,8489	,6632
			-,932	545,379	,352	-,5928	,6359	-1,8419	,6562
% sodelavci	,722	,396	-,458	546	,647	-,2928	,6396	-1,5491	,9635
			-,458	540,048	,647	-,2928	,6388	-1,5476	,9620

% druge osebe	8,683	,003	1,463	546	,144	,1203	,0823	-,0412	,2819
			1,384	281,949	,167	,1203	,0870	-,0508	,2915

Preverjanje statističnih značilnosti za starost anketirancev glede na spol in starost alterjev

Bonferroni							
Dependent Variable	(I) starost	(J) starost	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
						Lower Bound	Upper Bound
% moskih	mladi	ljudje srednjih let	,8340	2,3903	1,000	-4,906	6,574
		starejsi	5,1330	2,4909	,119	-,849	11,115
	ljudje srednjih let	mladi	-,8340	2,3903	1,000	-6,574	4,906
		starejsi	4,2990	2,5490	,277	-1,822	10,420
	starejsi	mladi	-5,1330	2,4909	,119	-11,115	,849
		ljudje srednjih let	-4,2990	2,5490	,277	-10,420	1,822
% zensk	mladi	ljudje srednjih let	-,8340	2,3903	1,000	-6,574	4,906
		starejsi	-5,1330	2,4909	,119	-11,115	,849
	ljudje srednjih let	mladi	,8340	2,3903	1,000	-4,906	6,574
		starejsi	-4,2990	2,5490	,277	-10,420	1,822
	starejsi	mladi	5,1330	2,4909	,119	-,849	11,115
		ljudje srednjih let	4,2990	2,5490	,277	-1,822	10,420
% mlajsi	mladi	ljudje srednjih let	-24,1922*	2,5428	,000	-30,298	-18,086
		starejsi	-40,7904*	2,6498	,000	-47,154	-34,427
	ljudje srednjih let	mladi	24,1922*	2,5428	,000	18,086	30,298
		starejsi	-16,5981*	2,7117	,000	-23,110	-10,086
	starejsi	mladi	40,7904*	2,6498	,000	34,427	47,154
		ljudje srednjih let	16,5981*	2,7117	,000	10,086	23,110
% enako star kot ego	mladi	ljudje srednjih let	22,3108*	3,0377	,000	15,016	29,606
		starejsi	23,9493*	3,1656	,000	16,348	31,551
	ljudje srednjih let	mladi	-22,3108*	3,0377	,000	-29,606	-15,016
		starejsi	1,6384	3,2394	1,000	-6,141	9,418

	starejsi	mladi	-23,9493*	3,1656	,000	-31,551	-16,348
		ljudje srednjih let	-1,6384	3,2394	1,000	-9,418	6,141
% starejsih	mladi	ljudje srednjih let	1,8814	2,2775	1,000	-3,588	7,350
		starejsi	16,8411*	2,3733	,000	11,142	22,540
	ljudje srednjih let	mladi	-1,8814	2,2775	1,000	-7,350	3,588
		starejsi	14,9597*	2,4287	,000	9,127	20,792
	starejsi	mladi	-16,8411*	2,3733	,000	-22,540	-11,142
		ljudje srednjih let	-14,9597*	2,4287	,000	-20,792	-9,127

Preverjanje statističnih značilnosti za sestavo omrežja po starosti

Bonferroni							
Dependent Variable	(I) starost	(J) starost	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
						Lower Bound	Upper Bound
% partnerjev	mladi	ljudje srednjih let	-3,085	1,5528	,142	-6,814	,644
		starejsi	-2,689	1,6210	,293	-6,582	1,204
	ljudje srednjih let	mladi	3,085	1,5528	,142	-,644	6,814
		starejsi	,396	1,6587	1,000	-3,587	4,380
	starejsi	mladi	2,689	1,6210	,293	-1,204	6,582
		ljudje srednjih let	-,396	1,6587	1,000	-4,380	3,587
% starsi	mladi	ljudje srednjih let	2,660	1,2104	,085	-,247	5,566
		starejsi	10,255*	1,2636	,000	7,221	13,290
	ljudje srednjih let	mladi	-2,660	1,2104	,085	-5,566	,247
		starejsi	7,596*	1,2930	,000	4,491	10,701
	starejsi	mladi	-10,255*	1,2636	,000	-13,290	-7,221
		ljudje srednjih let	-7,596*	1,2930	,000	-10,701	-4,491
% otroci	mladi	ljudje srednjih let	-13,588*	1,5618	,000	-17,339	-9,838
		starejsi	-16,870*	1,6304	,000	-20,785	-12,954
	ljudje srednjih let	mladi	13,588*	1,5618	,000	9,838	17,339
		starejsi	-3,281	1,6683	,149	-7,288	,725
	starejsi	mladi	16,870*	1,6304	,000	12,954	20,785
		ljudje srednjih let	3,281	1,6683	,149	-,725	7,288
% sorojenci	mladi	ljudje srednjih let	-1,865	1,4054	,555	-5,240	1,510
		starejsi	-,225	1,4672	1,000	-3,749	3,298

	ljudje srednjih let	mladi	1,865	1,4054	,555	-1,510	5,240
		starejsi	1,640	1,5013	,826	-1,965	5,245
	starejsi	mladi	,225	1,4672	1,000	-3,298	3,749
		ljudje srednjih let	-1,640	1,5013	,826	-5,245	1,965
% drugi sorodnik	mladi	ljudje srednjih let	-2,727	2,0491	,552	-7,647	2,194
		starejsi	-11,800*	2,1392	,000	-16,937	-6,663
	ljudje srednjih let	mladi	2,727	2,0491	,552	-2,194	7,647
		starejsi	-9,073*	2,1889	,000	-14,330	-3,817
	starejsi	mladi	11,800*	2,1392	,000	6,663	16,937
		ljudje srednjih let	9,073*	2,1889	,000	3,817	14,330
% prijatelji	mladi	ljudje srednjih let	21,448*	3,0258	,000	14,182	28,714
		starejsi	24,198*	3,1588	,000	16,612	31,783
	ljudje srednjih let	mladi	-21,448*	3,0258	,000	-28,714	-14,182
		starejsi	2,750	3,2322	1,000	-5,012	10,511
	starejsi	mladi	-24,198*	3,1588	,000	-31,783	-16,612
		ljudje srednjih let	-2,750	3,2322	1,000	-10,511	5,012
% znanci	mladi	ljudje srednjih let	,643	,6306	,924	-,871	2,158
		starejsi	,819	,6583	,642	-,762	2,400
	ljudje srednjih let	mladi	-,643	,6306	,924	-2,158	,871
		starejsi	,176	,6736	1,000	-1,442	1,793
	starejsi	mladi	-,819	,6583	,642	-2,400	,762
		ljudje srednjih let	-,176	,6736	1,000	-1,793	1,442
% sosedje	mladi	ljudje srednjih let	-1,394	,7495	,190	-3,194	,406
		starejsi	-2,881*	,7825	,001	-4,760	-1,002
	ljudje srednjih let	mladi	1,394	,7495	,190	-,406	3,194
		starejsi	-1,487	,8007	,192	-3,410	,436
	starejsi	mladi	2,881*	,7825	,001	1,002	4,760
		ljudje srednjih let	1,487	,8007	,192	-,436	3,410
% sodelavci	mladi	ljudje srednjih let	-2,065*	,7533	,019	-3,874	-,256
		starejsi	-,901	,7864	,757	-2,789	,988
	ljudje srednjih let	mladi	2,065*	,7533	,019	,256	3,874
		starejsi	1,164	,8047	,445	-,768	3,097
	starejsi	mladi	,901	,7864	,757	-,988	2,789

		ljudje srednjih let	-1,164	,8047	,445	-3,097	,768
% druge osebe	mladi	ljudje srednjih let	-,027	,0976	1,000	-,261	,208
		starejsi	,093	,1019	1,000	-,151	,338
	ljudje srednjih let	mladi	,027	,0976	1,000	-,208	,261
		starejsi	,120	,1043	,749	-,130	,370
	starejsi	mladi	-,093	,1019	1,000	-,338	,151
		ljudje srednjih let	-,120	,1043	,749	-,370	,130